

INVLOED VAN TOERISME OP LEEFBAARHEID VAN NIET-STEDELIJKE GEBIEDEN

HANDLEIDING METHODE

Opdrachtgever: Toerisme Vlaanderen

Documentnummer: 3066-50-032-02

Versie: 02

Datum: 19/02/2009

DOCUMENTINFORMATIE

Titel	Invloed van toerisme op leefbaarheid van niet-stedelijke gebieden
Subtitel	Handleiding methode
Titel kort	Toerisme en leefbaarheid
Opdrachtgever	Toerisme Vlaanderen
Documentnummer	3066-50-032-02

DOCUMENTGESCHIEDENIS (BOVENSTE RIJ IS HUIDIGE VERSIE)

Versie	Datum	Opmerkingen
02	19/02/2009	Definitief eindrapport
01	27/01/2009	Concept eindrapport

DOCUMENTVERANTWOORDELIJKHEID

Auteur(s)	Dries Goffin Annick Gommers Elisabeth Kuijken Greet Nulens	Datum 19/02//2009	Handtekening
Document screener(s)	Michaël Van Rompaey	Datum 19/02/2009	Handtekening

BESTANDSINFORMATIE

Bestandsnaam	P:\PROJECTEN\80-3066 INVLOED TOERISME OP LEEFBAARHEID\5-OUTPUT\51-RAPPORTEN\3066-50-033-02 DEFINITIEF EINDRAPPORT.DOC
Aanmaakdatum	15/12/2008
Laatste bewaring	24/02/2009
Afdrukdatum	24/02/2009

INHOUD

0	Voorwoord	iii
1.	Invloed van toerisme op leefbaarheid in landelijke gebieden	1
1.1	Leefbaarheid: een subjectief begrip	1
1.2	Leefbaarheid: meerdere aspecten	2
1.3	Interpretatie van de gegevens: hoe leefbaar is de gemeente nog?	5
2.	Een meetinstrument voor het bepalen van de invloed van toerisme op leefbaarheid	6
2.1	De 5 leefbaarheidsaspecten uitgesplitst	6
2.2	Identificatie van indicatoren om leefbaarheid concreet en meetbaar te maken	7
2.2.1	Achtergrondinformatie	8
2.2.2	Sociale leefbaarheid	9
2.2.3	Economische leefbaarheid	13
2.2.4	Ecologische leefbaarheid	15
2.2.5	Fysieke / beheersmatige leefbaarheid	20
2.2.6	Leefbaarheid van de toeristische beleving	21
3.	Praktische uitvoering	24
3.1	Verzamelen van basisgegevens	24
3.1.1	Gegevens uit databanken	24
3.1.2	Gegevens beschikbaar bij de gemeenten	28
3.1.3	Gegevens te verkrijgen van inwoners van de gemeente, van toeristische ondernemers en van toeristen	29
3.2	Verwerking van de resultaten	32
3.2.1	Verwerking van gegevens uit databanken	32
3.2.2	Verwerking van de enquêteresultaten	32
3.3	Interpretatie van de resultaten	33
	Referentielijst	39
Bijlage A	Vragenlijst voor gemeenten	A-1
Bijlage B	Vragenlijst voor lokale inwoners	B-1
Bijlage C	Vragenlijst voor toeristen	C-1
Bijlage D	Vragenlijst voor toeristische ondernemers	D-1

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1:	Druk, impact en beleidsrespons.....	5
Figuur 2:	Schematische voorstelling operationalisering leefbaarheidsaspecten	6
Figuur 3:	Erosiegevoeligheidskaart (bron: AGIV)	18
Figuur 4:	Schematische voorstelling betekenis grenswaarden.....	34
Figuur 5:	Voorbeeld 1: invloed van toerisme op lokaal winkelaanbod – interpretatie van de enquêteresultaten	36
Figuur 6:	Voorbeeld 2: economische leefbaarheid van toeristische ondernemingen – interpretatie van de resultaten	37

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1:	Concrete invulling van de 5 leefbaarheidsaspecten	7
Tabel 2:	Opvragen gegevens indicatoren economische leefbaarheid.....	25
Tabel 3:	Afbakening sector toerisme volgens oude NACE-BEL codering.....	26
Tabel 4:	Afbakening sector toerisme volgens nieuwe NACE-BEL codering	27
Tabel 5:	Methode van gegevensverzameling voor de verschillende onderzoekspopulaties.....	31

0 VOORWOORD

In opdracht van Toerisme Vlaanderen, en als navolging van een methode die werd opgesteld om de invloed van toerisme op draagkracht in toeristische steden te begroten, werd door Resource Analysis een methode opgesteld die de impact van toerisme op leefbaarheid in niet-stedelijke gebieden in al zijn aspecten in kaart brengt. Deze methode is tot stand gekomen in samenwerking met 4 gemeenten (Heuvelland, Kluisbergen, Scherpenheuvel-Zichem en Voeren) die hun medewerking hebben verleend in twee fasen van de opdracht: (1) bij het selecteren van die aspecten van leefbaarheid die relevant zijn in relatie tot de toeristische ontwikkelingen in gemeenten en (2) bij het uittesten van de opgestelde methodologie (vragenlijsten en interpretatie van de gegevens). De 4 gemeenten werden geselecteerd omwille van de ruimtelijke spreiding in Vlaanderen, het belang van de toeristische sector in deze gemeenten en de diversiteit van toeristische activiteiten.

De methode is bedoeld om na te gaan wat de invloed is van toeristische activiteiten op de leefbaarheid in landelijke gemeenten. Leefbaarheid is daarbij zeer ruim geïnterpreteerd: zowel leefbaarheid voor de inwoners in de gemeente als leefbaarheid van toeristische ondernemers en de toeristische beleving van de toeristen zelf. Deze methodologie kan de gemeente helpen om na te gaan of de toeristische activiteiten leiden tot leefbaarheidsproblemen en bijgevolg bijdragen tot beleidsinitiatieven gericht op het beter afstemmen van toerisme op zijn ontvangende omgeving.

De methode heeft haar beperkingen in de zin dat:

- ze enkel van toepassing is op leefbaarheid in de context van toerisme: de indicatoren zijn niet altijd relevant voor andere activiteiten zoals bv. landbouw en verkeer;
- ze niet of minder geschikt is voor steden¹: een aantal van de indicatoren zijn opgesteld met een landelijke, min of meer natuurlijke omgeving in gedachten.

We wensen u een leefbare gemeente waar zowel inwoners, toeristische ondernemers en toeristen tevreden zijn over de leefkwaliteit!

Het projectteam

¹ In het verleden werd door Toerisme Vlaanderen echter ook een methode opgesteld voor het bepalen van de invloed van toerisme op de draagkracht in steden (zie referentie [6] in de referentielijst).

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 leest u meer over het begrip leefbaarheid en uit welke aspecten leefbaarheid bestaat. Hoe deze aspecten in de methode worden meegenomen wordt gedetailleerd beschreven in Hoofdstuk 2. U vindt de indicatorenfiches voor alle indicatoren die onder de verschillende aspecten worden bestudeerd vanaf paragraaf 2.2.

Hoofdstuk 3 handelt over de praktische uitvoering van de methode. Hoe de gegevensverzameling in zijn werk gaat staat uitgelegd in paragraaf 3.1. Het verwerken van de resultaten van de gegevensverzameling en het interpreteren van de gegevens t.o.v. een (on)zichtbare grens m.b.t. leefbaarheid is onderwerp van paragrafen 3.2 en 3.3.

De vragenlijsten die gebruikt kunnen worden bij het verzamelen van de gegevens (zowel de vragenlijst voor gemeenten als de enquêtes voor inwoners van de gemeente, voor toeristen die de gemeente bezoeken en voor toeristische ondernemers) zijn bijgevoegd in Bijlage.

1. **INVLOED VAN TOERISME OP LEEFBAARHEID IN LANDELIJKE GEBIEDEN**

Alvorens in te gaan op de methode om de impact van toerisme op leefbaarheid te bepalen (Hoofdstuk 2), willen we wat achtergrond geven omtrent het begrip 'leefbaarheid'. Leefbaarheid is subjectief, bestaat uit meerdere aspecten en moet in zijn totaliteit geïnterpreteerd worden.

1.1 **Leefbaarheid: een subjectief begrip**

Leefbaarheid wordt in de Van Dale gedefinieerd als "geschiktheid om erin of ermee te kunnen leven". Het begrip verwijst naar een relatie tussen enerzijds een persoon of gemeenschap en anderzijds de leefomgeving. Een belangrijke voorwaarde voor leefbaarheid is dat de draagkracht van het gebied en de gemeenschap niet overschreden worden door de activiteiten die er plaatsvinden.

Toeristische en recreatieve draagkracht wordt door Clivaz et al [8] gedefinieerd als "*de maximale hoeveelheid bezoekers die gelijktijdig in een toeristische bestemming kan aanwezig zijn zonder negatieve invloeden te veroorzaken op de fysische, economische en socioculturele waarden van de gemeenschap en zonder een noemenswaardige daling in de bezoekerstevredenheid te registreren.*"

Draagkracht is in essentie een subjectief begrip: de personen in de betrokken gemeenschap zullen immers elk hun eigen opvatting hebben over de ideale relatie met hun leefomgeving en over het moment waarop deze relatie verstoord wordt.

Draagkracht wordt gewoonlijk geïnterpreteerd als een bovengrens, een maximale belasting die nog getolereerd kan worden, maar het kan ook om een ondergrens gaan (denk bijvoorbeeld aan het minimale aantal bezoekers opdat een hotel economisch rendabel is). Vaak is er een soort "evenwichtsgebied" waarbinnen de toestand leefbaar is; aan beide kanten van dit evenwicht (te veel / te weinig) komt de leefbaarheid in het gedrang.

Volgens Schouten et al [3] wordt draagkracht in de context van toerisme bepaald door kenmerken van de toerist, van de bestemming en van de lokale bevolking. Verschillende types toeristen of toeristische activiteiten brengen verschillende soorten verstoring teweeg; de bestemming en de lokale bevolking kunnen meer of minder gevoelig zijn voor verstoring door toeristen.

In de hier voorgestelde methode gaat het specifiek om toerisme in landelijke gebieden. Dit is een kenmerk van de bestemming dat reeds een eerste karakterisering toelaat van de factoren die de draagkracht zullen bepalen. Zo zal het waarschijnlijk gaan om gemeenten met een (eerder) kleine dorpskern, eerder verspreide bewoning en veel open ruimte. Maar ook de kenmerken van de lokale bevolking worden deels reeds bepaald door de landelijke omgeving. Zo zal het sociale weefsel waarschijnlijk sterker zijn dan in de stad en zullen de inwoners hun beroepsactiviteiten vaak niet in de gemeente zelf uitoefenen. Tenslotte zegt de bestemming ook iets over de toeristische activiteiten die er zullen plaatsvinden: deze zullen in veel gevallen (hoewel niet uitsluitend) inspelen op het landelijke en natuurlijke karakter (bv. wandelen en fietsen).

1.2 Leefbaarheid: meerdere aspecten

Om de invloed van toerisme op de leefbaarheid in landelijke gemeenten te kunnen onderzoeken, wordt het begrip ingedeeld in verschillende aspecten. De indeling is geïnspireerd door eerder uitgevoerde studies over toerisme en leefbaarheid in Vlaanderen [6] en Nederland [1], [3], [4]. We onderscheiden:

- Sociale leefbaarheid: impact op de leef- en woonomgeving van de inwoners;
- Economische leefbaarheid: impact op lokale economie;
- Ecologische leefbaarheid: impact op natuur en milieu;
- Fysieke / beheersmatige leefbaarheid: capaciteit van infrastructuur;
- Toeristische beleving.

Sociale leefbaarheid

Sociale leefbaarheid heeft te maken met het respecteren van de grenzen van de tolerantie voor toerisme vanuit de lokale bevolking: in hoeverre ervaren zij de toeristen en hun activiteiten als hinderlijk? Het kan om verschillende soorten hinder gaan: verkeersoverlast, lawaaihinder en drukte zijn voor de hand liggende voorbeelden. Dergelijke hinder kan in landelijke gebieden, waar het buiten het toeristische seizoen doorgaans erg rustig is, als extra storend ervaren worden door de lokale bevolking. De hinder kan echter ook gelegen zijn in minder voor de hand liggende zaken als het verdwijnen van vb. buurtwinkels ten voordele van eerder toeristisch georiënteerde winkels of horeca.

De relatie tussen lokale bevolking en toeristen speelt een belangrijke rol in de tolerantie t.o.v. toerisme. Georganiseerde toeristische activiteiten in een recreatiedomein buiten de dorpskern zullen bijvoorbeeld heel anders ervaren worden dan toerisme in de dorpskern waarbij plaatselijke handelaars en horeca betrokken zijn. Sommige toeristische bestemmingen of activiteiten kennen ook bij de lokale bevolking succes, andere niet. Deze verschillen kunnen bepalend zijn voor de vorm en intensiteit van het contact tussen de lokale bevolking en de toeristen.

Ook de compatibiliteit van de verschillende toeristische activiteiten (of het gebrek daaraan) kan de hinderbeleving van de lokale bevolking beïnvloeden. Een druk bezocht monument zonder veel horeca in de directe nabijheid kan bijvoorbeeld voor heel wat extra autoverkeer doorheen de gemeente zorgen.

Het is duidelijk dat sociale leefbaarheid een subjectief begrip is: de inwoners kunnen de toeristische activiteiten vanuit hun eigen specifieke situatie al dan niet als een overschrijding van de draagkracht van de lokale gemeenschap ervaren. Om de sociale leefbaarheid te kunnen onderzoeken, zal een voldoende grote en diverse groep inwoners naar hun mening gevraagd moeten worden.

Economische leefbaarheid

Opdat toerisme de economische draagkracht van een gebied respecteert, moet er een middenweg gevonden worden tussen te weinig en te veel toerisme. Enerzijds is een zeker aantal toeristen nodig om investeringen in infrastructuur en faciliteiten te rechtvaardigen. Een eerste vereiste is dus dat het toerisme economisch rendabel is.

Anderzijds brengt een te groot aantal toeristen een negatieve impact met zich mee. In dat geval kan bijvoorbeeld een groot deel van de tewerkstelling in de gemeente of regio in de toeristische sector geconcentreerd zitten. Zeker in landelijke gebieden waar geen industrie

gevestigd is, is dit reëel. Aangezien de toeristische sector nogal conjunctuurgevoelig is, maakt dit de regio economisch kwetsbaar.

Economische leefbaarheid kan men onderzoeken aan de hand van objectieve gegevens, zoals de tewerkstelling in de toeristische sector of het aantal faillissementen. Toch kunnen subjectieve gegevens hierbij een waardevolle aanvulling leveren. Zo kan een bevraging van de ondernemers in de toeristische sector over de economische leefbaarheid van hun onderneming bepaalde knelpunten of kansen aan het licht brengen.

Ecologische leefbaarheid

De ecologische draagkracht heeft betrekking op de grenzen van de tolerantie van het ecosysteem voor de uitputting, verontreiniging en aantasting die met toeristische activiteiten gepaard gaan. Zowel het aantal toeristen als het type toeristische activiteiten zijn bepalend voor de ecologische leefbaarheid.

Toeristische activiteiten zorgen vaak voor een verhoogd gebruik van natuurlijke hulpbronnen zoals water en energie. Deze impacts zullen zich evenwel zelden rechtstreeks op lokale schaal laten voelen. Wat lokaal wel van belang kan zijn, zijn problemen zoals erosie (d.w.z. verlies van vruchtbare grond) door off-road activiteiten met bv. terreinwagens of motorfietsen.

Verontreiniging is veel beter merkbaar op lokale schaal. Het probleem van zwerfvuil kan hier aangehaald worden, maar ook vervuiling van water en lucht in de buurt van intensieve toeristische activiteiten. Het wegverkeer verbonden aan het toerisme is hierin een belangrijke factor.

Tenslotte kunnen belangrijke regulerende ecosysteemfuncties aangetast worden, bijvoorbeeld als gevolg van verdroging door een toegenomen onttrekking van grondwater, of doordat kwetsbare dier- of plantensoorten uit het gebied verdreven worden door rustverstoring of door vertrapping.

Ecologische leefbaarheid verschilt van de andere leefbaarheidsaspecten doordat hier de natuur zelf centraal staat, en niet de verschillende betrokken personen (inwoners, ondernemers, toeristen). Bekijken we bijvoorbeeld de zwerfvuilproblematiek, dan gaat het hier niet om de visuele hinder die de lokale inwoners ervan ondervinden (dat zou immers thuishoren onder sociale leefbaarheid), maar om de objectieve schade aan fauna en flora door het zwerfvuil. Dergelijke objectieve verbanden zijn dikwijls moeilijk vast te stellen – is het bijvoorbeeld zeker dat bepaalde planten verdwijnen door zwerfvuil, of ligt dit (ook) aan pesticidengebruik in de landbouw? Vaak zal het antwoord niet eenduidig te geven zijn; over het algemeen zal een samenspel van verstoringen verantwoordelijk zijn voor schade aan de natuur. Toch kan het toerisme in sommige gevallen en op bepaalde locaties wel als belangrijkste schuldige aangeduid worden.

Ecologische leefbaarheid is voor toerisme in landelijke gebieden een stuk belangrijker dan in steden, in de eerste plaats omdat er simpelweg meer natuur aanwezig is die schade kan ondervinden. Bovendien heeft toerisme in landelijke gebieden vaak de natuur als bestaansreden; een overschrijding van de ecologische draagkracht kan daardoor ook het voortbestaan van de toeristische aantrekkingskracht van het gebied bedreigen.

Fysieke of beheersmatige leefbaarheid

De fysieke en beheersmatige draagkracht wordt bepaald door de grenzen aan de capaciteiten van (toeristische) infrastructuur en faciliteiten en van het beheer ervan. Het gaat

dan om invalswegen, parkeerplaatsen, aanbod aan horeca, afhandeling van toegang tot een gebied, monument of attractie e.d. Relevant is hier de tijd die men doorbrengt met handelingen die niet bijdragen aan de toeristische beleving (bv. in de file staan, parkeerplaats / restaurant / hotel zoeken, wachten voor de ingang alvorens vb. een museum binnen te kunnen gaan).

Aangezien de toeristische beleving doorgaans uit een hele reeks activiteiten bestaat (bv. vervoer ernaartoe, bezoek attractie, restaurantbezoek, overnachting), kan de zwakste schakel bepalend zijn voor het succes van de bestemming en dus bepalend voor de fysieke draagkracht.

Capaciteitsproblemen zijn zeker niet denkbeeldig in landelijke gebieden, waar bijvoorbeeld het aantal niet-toeristische verplaatsingen vrij beperkt is, en waar de wegen bijgevolg niet altijd aangepast zijn aan grote aantallen wagens.

Leefbaarheid van de toeristische beleving

Dit aspect van leefbaarheid heeft betrekking op de beleving door de toeristen zelf. Eén element ervan is het optimale aantal medetoeristen opdat de beleving van de activiteit als aangenaam ervaren wordt. Vaak gaat het om een evenwicht, dat bovendien erg afhangt van het type activiteit. Met te weinig volk zijn bepaalde activiteiten ongezellig (bv. een leeg restaurant); te veel drukte doet echter vaak eveneens breuk aan de belevingswaarde (bv. bij een natuurwandeling). Veel toeristen komen in landelijke gebieden de rust opzoeken, wat impliceert dat hun beleving eerder verstoord zal worden door een te groot aantal medetoeristen dan door een te klein aantal.

Net zoals de sociale leefbaarheid zal de toeristische beleving erg afhangen van persoon tot persoon. Ook hier is het dus aangewezen om een voldoende grote en diverse groep toeristen te bevragen.

De bovenstaande vijf dimensies van leefbaarheid – sociale, economische, ecologische, fysieke / beheersmatige en toeristische beleving – zijn onderling verbonden in de zin dat een overschrijding van één aspect vaak gepaard zal gaan met (of zal leiden tot) een overschrijding van een ander aspect. Zo kan een tekort aan parkeercapaciteit (cf. fysieke / beheersmatige leefbaarheid) leiden tot ergernis bij de lokale inwoners omdat zij hierdoor ook gehinderd worden bij het winkelen (cf. sociale leefbaarheid). Er zal dus een zekere overlap zijn, wat echter geen probleem is: hoofdzaak is immers dat het probleem geïdentificeerd wordt.

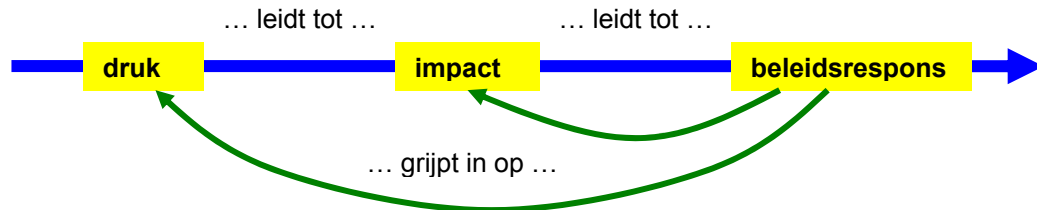
Er werd reeds eerder gesteld dat de leefbaarheid bepaald wordt door enerzijds kenmerken van de toeristische activiteiten en anderzijds kenmerken van de “receptoren”: de bestemming en de lokale gemeenschap [3]. Hieraan willen we toevoegen dat ook het lokale beleid de leefbaarheid kan beïnvloeden (zie ook [1]). Gezien het essentieel subjectieve karakter van de meeste aspecten van leefbaarheid, kan het een wereld van verschil maken als knelpunten i.v.m. overschrijding van de draagkracht erkend en waar mogelijk aangepakt worden door de lokale beleidsmakers.

Binnen elk van de vijf aspecten van leefbaarheid zien we aldus de volgende bepalende factoren:

- Druk (o.a. aantal toeristen en types activiteiten);
- Impact van de druk op de ontvangende omgeving (d.w.z. de bestemming en de verschillende betrokken personen en gemeenschappen);

- Respons van het beleid.

Deze drie factoren zijn aan elkaar gerelateerd zoals schematisch wordt weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1: Druk, impact en beleidsrespons

1.3 Interpretatie van de gegevens: hoe leefbaar is de gemeente nog?

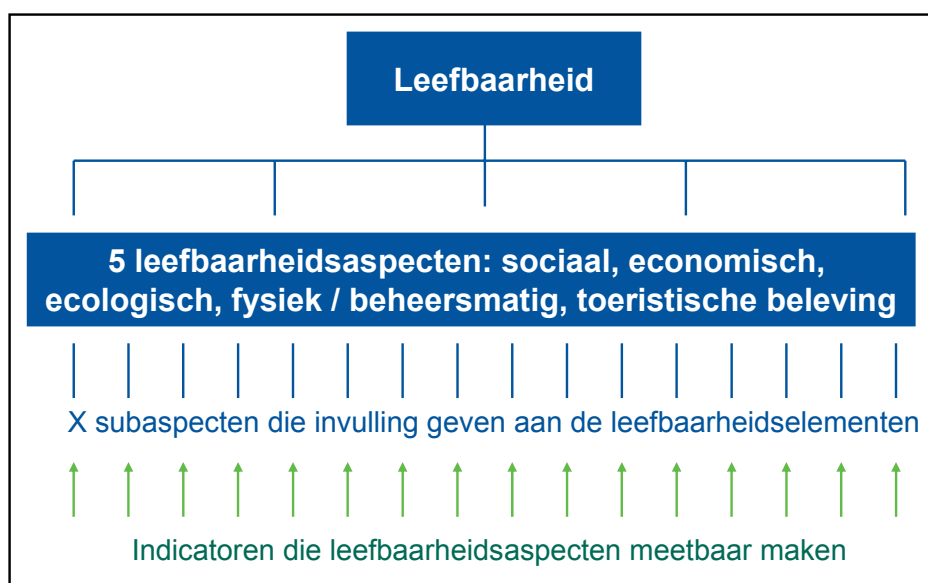
Het verzamelen van gegevens over de vijf leefbaarheidsaspecten uit paragraaf 1.2 (door enquêtes en opvragen van gegevens bij gemeentelijke en/of andere instanties) volstaat op zich nog niet om na te gaan of het toerisme in een landelijke gemeente leefbaar is. Leefbaarheid is immers subjectief en hangt erg af van de specifieke situatie. Wat voor één gemeente een overschrijding van de draagkracht betekent, zal voor een andere gemeente (met een andere situatie inzake toeristische infrastructuur, aantallen bezoekers e.d.) nog goed leefbaar zijn. Daarom is na de gegevensverzameling nog een interpretatieslag nodig, waarbij de gemeente zelf de grenzen van de draagkracht vastlegt.

We verduidelijken dit met een voorbeeld: stel dat uit een enquête bij de inwoners blijkt dat 20% van hen ervaart dat er in het toeristische hoogseizoen een gebrek is aan parkeerplaatsen in de gemeente. Dan is het aan de gemeentediensten om – vanuit hun specifieke situatie – te bepalen of ze dit als een overschrijding van de draagkracht beschouwen. Hoe erg vinden ze het dat 20% van de inwoners hierover ontevreden is? Zijn er objectieve cijfers (vb. tellingen) die de mening van de ontevreden bevestigen of ontkennen? Hoe ver moet men uitwijken als men in het dorpscentrum geen parkeerplaats vindt? Worden er door de gemeente al maatregelen getroffen om de parkeer capaciteit te vergroten, vb. aanleggen van extra parkeerplaatsen of voorbehouden van een deel van de parkeerplaatsen aan lokale inwoners? Het antwoord op dergelijke vragen moet de gemeente toelaten om uit te maken of de parkeerdruk de draagkracht overschrijdt en of (bijkomende) maatregelen nodig en/of gewenst zijn.

De interpretatie is belangrijk om de gegevens over de leefbaarheidsaspecten te kaderen in een totaalbeeld, waaruit men kan afleiden in hoeverre de leefbaarheid bedreigd wordt.

2. EEN MEETINSTRUMENT VOOR HET BEPALEN VAN DE INVLOED VAN TOERISME OP LEEFBAARHEID

De leefbaarheidsaspecten beschreven in paragraaf 1.2 zijn nog geen meetbare grootheden en moeten dus nog verder geconcretiseerd worden om er gegevens over te kunnen verzamelen. Deze concretisering werd doorgevoerd in 2 stappen: (1) het identificeren van die subaspecten binnen de hierboven vernoemde aspecten van leefbaarheid die (sterk) beïnvloed (kunnen) worden door de toeristische activiteiten (paragraaf 2.1) en (2) het identificeren van indicatoren die deze subaspecten meetbaar maken (paragraaf 2.2). Dit wordt schematisch weergegeven in Figuur 2. Na het meetbaar maken van leefbaarheid komt het er tot slot op aan om verkregen 'meet'gegevens te interpreteren om uitspraken te kunnen doen over het al dan niet overschreden zijn van de (onzichtbare) leefbaarheidsgrens.

Figuur 2: Schematische voorstelling operationalisering leefbaarheidsaspecten

Een praktische handleiding over de uitvoering van de methode wordt gegeven in Hoofdstuk 3.

2.1 De 5 leefbaarheidsaspecten uitgesplitst

Om de leefbaarheidsaspecten meetbaar te maken werden ze in eerste instantie opgesplitst in meer concrete elementen die in de methode aan bod zouden kunnen komen. Als eerste stap daarin werd per leefbaarheidsaspect op basis van bestaande literatuur een lijstje opgesteld van subaspecten die die invulling aan dat aspect kunnen geven en die belangrijk zijn om een beoordeling van de leefbaarheid te kunnen geven. Aan de gemeenten Heuvelland, Kluisbergen, Scherpenheuvel-Zichem en Voeren werd door middel van een vragenlijst gevraagd om die subaspecten aan te duiden waarop de toeristische ontwikkeling een (belangrijke) invloed heeft of kan hebben.

In samenspraak met Toerisme Vlaanderen werden die subaspecten verder meegenomen in de methode die voor de meeste van deze gemeenten als belangrijk werden aangeduid (zie Tabel 1).

Tabel 1: Concrete invulling van de 5 leefbaarheidsaspecten

Leefbaarheidsaspect	Concrete invulling van de leefbaarheidsaspecten
Sociale leefbaarheid	Niveau van voorzieningen Overlast en hinder ten gevolge van toerisme Sfeer en eigenheid van de gemeente Interactie/ contact met de toeristen
Economische leefbaarheid	Economische leefbaarheid van de toeristisch-recreatieve ondernemingen Werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector
Ecologische leefbaarheid	Zwerfvuil Erosie Geluidsverstoring
Fysieke / beheersmatige leefbaarheid	Knelpunten in de capaciteit van de toeristische infrastructuur
Leefbaarheid van de toeristische beleving	Tevredenheid van de toerist over <ul style="list-style-type: none">- het toeristisch recreatief aanbod (kwantiteit en kwaliteit van het aanbod)- de onthaalservice- de sfeer in de gemeente- interactie en contacten met de lokale bevolking

2.2 Identificatie van indicatoren om leefbaarheid concreet en meetbaar te maken

Nadat concrete invulling gegeven werd aan de 5 leefbaarheidsaspecten kwam het erop aan ze ook meetbaar te maken aan de hand van indicatoren. Indicatoren zijn meetbare grootheden waarvoor kwantitatieve of kwalitatieve gegevens ingevuld kunnen worden.

Bij het identificeren van de indicatoren werd telkens geprobeerd om de verschillende factoren aan bod te laten komen (zie ook Figuur 1):

- Druk;
- Impact van de druk op de omgeving; en
- Beleidsrespons.

In de volgende paragrafen worden de indicatoren per leefbaarheidsaspect in detail beschreven en wordt ook aangegeven hoe elk van de factoren ingevuld kan worden. In het geval dat voor de ideale indicator problemen worden voorzien voor gegevensverzameling wordt ook een terugvalindicator voorzien. De terugvalindicator is een zo goed mogelijke benadering waarvoor de gegevensverzameling eenvoudiger geacht wordt.

Omdat leefbaarheid een subjectief gegeven is, baseert de gegevensverzameling zich vaak op bevragingen. Toch is het voor een gemeente ook belangrijk om te trachten objectieve gegevens te verzamelen, bijvoorbeeld omtrent aantallen toeristen.

2.2.1 Achtergrondinformatie

Vooraleer we de indicatoren per leefbaarheidsaspect bespreken, geven we hieronder een aantal indicatoren weer die als achtergrondinformatie worden gevraagd: nl. het aantal inwoners, het aantal toeristen op jaarbasis en de verdeling van toeristen op basis van toeristische activiteiten. Deze gegevens dienen ter objectivering van bepaalde aspecten (oa toeristische druk) die in volgende paragrafen aan bod komen.

Indicator	Verhouding van het aantal toeristen en het aantal inwoners in de gemeente
Omschrijving	Het aantal toeristen die de gemeente ontvangt op jaarbasis wordt gedeeld door het aantal inwoners in de gemeente volgens de recentste gegevens.
Gegevensbronnen	<ul style="list-style-type: none"> Voor aantal toeristen op jaarbasis: In het ideale geval is deze informatie beschikbaar bij de toeristische dienst (van de gemeente) en wordt ze bekomen op basis van bevragingen van toeristische ondernemers, tellingen, enzovoort. Voor het aantal inwoners: informatie beschikbaar bij de burgerlijke stand van de gemeente.
Methode invulling	<ul style="list-style-type: none"> Voor het aantal toeristen: opvragen van gegevens bij de toeristische dienst. Voor het aantal inwoners: opvragen van gegevens bij de burgerlijke stand van de gemeente.
Beperkingen	<p>Het aantal toeristen dat ontvangen wordt door de gemeente kan zelden juist weergegeven worden. Enkel van bezoekers van bepaalde activiteiten (vb. bezoek aan een betalende attractie, bezoek aan het toeristische informatiepunt) kunnen aantallen gegeven worden.</p> <p>Om exacte aantallen te kennen, moeten tellingen worden uitgevoerd.</p>
Terugvalpositie	Indien geen tellingen gebeuren, kan het aantal toeristen op jaarbasis worden ingeschat.

Indicator	Verdeling van de toeristen per type toeristische activiteit
Definitie	<p>Ideale indicator: procentuele verdeling van de toeristen naar dag/verblijf en type activiteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> Aandeel dagtoeristen en aandeel verblijfstoeristen. Aandeel van elk type toeristische activiteit: wandelen, fietsen, mountainbiken, paardrijden, gemotoriseerde recreatie (4x4, motorfiets, quad, rally), bezoeken van een monument, andere. Als de toeristen verschillende activiteiten doen, neem dan de voornaamste activiteit waarvoor ze naar de gemeente komen.
Gegevensbronnen	In de ideale situatie is deze informatie beschikbaar bij de toeristische dienst van de gemeente en wordt ze verkregen op basis van bevragingen bij de toeristische ondernemingen, tellingen, enzovoort.
Methode invulling	Opvragen van gegevens bij de toeristische dienst van de gemeente.
Beperkingen	Tellingen van het aantal toeristen zijn zelden beschikbaar, in de meeste gevallen zal de terugvalindicator gebruikt moeten worden.
Terugvalindicator	Indien geen tellingen gebeuren, kan het aantal en de verdeling per activiteit op jaarbasis worden ingeschat.

2.2.2 Sociale leefbaarheid

Sociale leefbaarheid heeft te maken met de tolerantiegrenzen van de lokale bevolking voor toerisme. Hierbij speelt zowel het type toeristische activiteiten als de relatie tussen toeristen en de lokale bevolking een rol. Onder sociale leefbaarheid worden vier grote groepen van indicatoren onderscheiden: indicatoren met betrekking tot het niveau van voorzieningen, indicatoren met betrekking tot overlast en hinder, indicatoren met betrekking tot de sfeer en de eigenheid van de gemeente en indicatoren met betrekking tot de interactie en de contacten met de toeristen.

- Lokale voorzieningen zijn van belang voor de leefbaarheid van een gemeente. De aanwezigheid van winkels, horecazaken, sport- en ontspanningsinfrastructuur en andere openbare diensten en (publieke) gebouwen (musea, kerken, monumenten,...) maakt de gemeente leefbaar en een aangename plek om te wonen voor veel mensen. Ook het culturele aanbod (evenementen, voorstellingen, expo, film, feesten, cursussen,...) speelt hierbij een rol. Toerisme kan een invloed hebben op de lokale voorzieningen in de zin dat de aanwezigheid ervan wordt gestimuleerd door het toerisme of dat toerisme bepaalde lokale voorzieningen onleefbaar maakt.
- Overlast en hinder ten gevolge van toerisme kan er mogelijk voor zorgen dat de tolerantiegrens van de inwoners voor de aanwezigheid van toeristen overschreden wordt. Bij overlast en hinder ten gevolge van toerisme denken we onder andere aan geluidsoverlast, overmatige drukte, verkeershinder of andere vormen van overbelasting.
- De aanwezigheid van toeristen en de toeristische sector heeft mogelijk een invloed op de sfeer in de gemeente en het al dan niet bewaren van de eigenheid van de gemeente. Toerisme kan zorgen voor een (on)aangename drukte in de gemeente en een versterking of verlies van de eigenheid van de gemeente. Met eigenheid van de gemeente bedoelen we het eigen karakter van de gemeente, folklore, tradities, monumenten,....
- De aard van de contacten tussen de lokale bevolking en de toeristen is eveneens van belang voor de leefbaarheid van de gemeente. Wanneer er positieve contacten zijn tussen de inwoners en de toeristen is dit positief voor de leefbaarheid en kan dit mogelijk zelfs beschouwd worden als een verrijking van de leefwereld. Negatieve contacten en ergernis zijn daarentegen nefast voor de leefbaarheid van de gemeente.

Omdat het voor inwoners moeilijk is om in een enquête de impact van toerisme op bepaalde aspecten in de gemeente in te schatten, wordt in de vragenlijst (zie Bijlage B) per aspect eerst gepeild naar de tevredenheid over dit aspect. Het antwoord op deze vraag is niet direct relevant voor het bepalen van de impact op leefbaarheid in de gemeente, maar kan voor de gemeente wel interessant zijn op zich en dus apart verwerkt worden.

Naast een indicator die een beeld geeft van de combinatie van druk en impact op de ontvangende omgeving wordt in de indicatoren ook gepeild naar kennis bij de bevolking over beleidsacties die de gemeenten eventueel neemt ter verbetering van de bestudeerde aspecten en het effect ervan.

Onderstaande tabellen geven per subaspect binnen de sociale leefbaarheid de indicatoren weer en bespreken de gegevensbronnen, methode van invullingen, beperkingen en eventuele terugvalindicatoren.

Niveau van lokale voorzieningen

Indicator	Mening van de lokale bevolking omtrent de impact van toeristische ontwikkeling op het niveau van de voorzieningen (aanbod, variëteit, prijs/kwaliteit verhouding)
Omschrijving	De (ideale) indicator geeft aan wat de invloed van toerisme is op: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Het lokale horeca-aanbod; ▪ Het lokale winkelaanbod; ▪ Het lokale cultureel aanbod. De indicator brengt de invloed van het toerisme op deze voorzieningen in beeld.
Gegevensbronnen	Informatie opvragen bij de lokale bevolking van de gemeente aan de hand van een enquête.
Methode invulling	Vraagstelling in de enquête: <ul style="list-style-type: none"> • Bent u tevreden over het aanbod (aantal, variëteit, prijs/kwaliteitverhouding)? • Heeft toerisme een invloed (gehad) op ... en zo ja, welke invloed (positief, eerder positief, eerder negatief of negatief)? Deze vragen worden opgesplitst voor de verschillende types van voorzieningen, nl. lokale horeca-aanbod, lokale winkelaanbod en het lokale culturele aanbod.
Beperkingen	Deze gegevens kunnen enkel verkregen worden door middel van bevraging van de lokale bevolking. Het betreft immers de subjectieve inschatting van de inwoners van deze aspecten.
Terugvalindicator	Indien het onmogelijk is om een bevraging bij de bevolking uit te voeren en te vragen naar de mening over de invloed van toerisme op het niveau van de voorzieningen in de gemeente, kan als terugvalpositie de evolutie van het aantal voorzieningen (per type) in kaart gebracht worden en dit in relatie gebracht tot de toeristische ontwikkeling.

Indicator	Mening van de lokale bevolking omtrent maatregelen ten behoeve van het lokale voorzieningenniveau
Omschrijving	De indicator brengt in kaart of de bevolking kennis heeft over beleidsacties die de gemeente al dan niet neemt om de gemeente leefbaar te houden op het vlak van de voorzieningen. Ook de zichtbaarheid / voelbaarheid van het effect van de maatregelen wordt bevestigd.
Gegevensbronnen	Informatie opvragen bij de lokale bevolking van de gemeente aan de hand van een enquête.
Methode invulling	Vraagstelling in de enquête: <ul style="list-style-type: none"> • Hebt u weet van beleidsacties en zo ja is het effect reeds voelbaar / zichtbaar; zo neen, is het volgens u nodig beleidsacties te ondernemen? Deze vragen worden opgesplitst voor de verschillende types van voorzieningen, nl. lokale horeca-aanbod, lokale winkelaanbod en het lokale culturele aanbod. Bevraging van de gemeente. In de bevraging worden reeds enkele voorbeelden van maatregelen gegeven.
Beperkingen	De maatregelen zijn niet altijd specifiek gericht op toeristen of recreanten, al zijn de gegeven voorbeelden van maatregelen wel bruikbaar voor deze doelgroep. De effectiviteit van de maatregelen is soms moeilijk in te schatten.
Terugvalindicator	Indien het onmogelijk is om een bevraging bij de bevolking uit te voeren, kunnen de maatregelen die de gemeente neemt ten behoeve van het lokaal voorzieningenniveau (aantal, aard, geschat effect) in kaart gebracht worden.

Overlast en hinder ten gevolge van toerisme

Indicator	Ondervonden overlast en hinder bij de lokale bevolking als gevolg van toerisme en toeristische activiteiten
Omschrijving	<p>De (ideale) indicator geeft aan wat de invloed (ondervonden overlast en hinder) van het toerisme is op:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ de parkeerdruk, ▪ de verkeersdruk, ▪ de geluidsbelasting en verstoring van de rust, ▪ de lokale veiligheid (verkeersveiligheid en sociale veiligheid), ▪ de aanwezigheid van zwerfvuil. <p>De indicator brengt de invloed van het toerisme op deze aspecten in beeld.</p>
Gegevensbronnen	Informatie beschikbaar bij de lokale bevolking van de gemeente. Bevragen van de inwoners van de gemeente aan de hand van een enquête.
Methode invulling	<p>Vraagstelling in de enquête. De vragen worden opgesplitst naar de verschillende types overlast en hinder, nl. parkeerdruk, verkeersdruk, geluidsbelasting en verstoring van de rust, verkeersveiligheid, algemeen onveiligheidsgevoel en aanwezigheid van zwerfvuil.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leidt de aanwezigheid van toeristen tot de bovenstaand opgenoemde vormen van overlast of hinder (neen; ja, op bepaalde tijdstippen; ja, altijd)?
Beperkingen	Deze gegevens kunnen enkel verkregen worden door middel van bevraging van de lokale bevolking. Het betreft immers de subjectieve inschatting van de inwoners van deze aspecten.
Terugvalindicator	<p>Indien geen bevraging kan worden uitgevoerd bij de bevolking kan volgende terugvalindicator gebruikt worden: aantal parkeerplaatsen, aanwezig zwerfvuil, aantal klachten met betrekking tot geluidsoverlast door toeristen of onveiligheidsgevoel en aantal incidenten tussen toeristen en inwoners.</p> <p>Deze gegevens kunnen eveneens gebruikt worden ter objectivering van de ondervonden hinder door de bevolking.</p>

Indicator	Mening van de lokale bevolking omtrent maatregelen ter beperking van overlast en hinder als gevolg van toerisme en toeristische activiteiten
Omschrijving	De indicator brengt in kaart of de bevolking kennis heeft over beleidsacties die de gemeente al dan niet neemt om de gemeente leefbaar te houden op het vlak van overlast en hinder ten gevolge van toeristische activiteiten. Ook de zichtbaarheid / voelbaarheid van het effect van de maatregelen wordt bevraagd.
Gegevensbronnen	Informatie opvragen bij de lokale bevolking van de gemeente aan de hand van een enquête.
Methode invulling	<p>Vraagstelling in de enquête. De vraag wordt opgesplitst naar de verschillende types overlast en hinder, nl. parkeerdruk, verkeersdruk, geluidsbelasting en verstoring van de rust, verkeersveiligheid, algemeen onveiligheidsgevoel en aanwezigheid van zwerfvuil.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hebt u weet van maatregelen die genomen worden ter beperking van overlast en hinder als gevolg van toerisme en toeristische activiteiten en zo ja is het effect reeds voelbaar/ zichtbaar; zo neen, is het volgens u nodig beleidsacties te ondernemen?
Beperkingen	<p>De maatregelen zijn niet altijd specifiek gericht op toeristen of recreanten, al zijn de gegeven voorbeelden van maatregelen wel bruikbaar voor deze doelgroep.</p> <p>De effectiviteit van de maatregelen is soms moeilijk in te schatten.</p>

Terugvalindicator	Indien het onmogelijk is om een bevraging bij de bevolking uit te voeren, kunnen de maatregelen die de gemeente neemt ten behoeve van het beperken van overlast en hinder ten gevolge van toerisme (aantal, aard en eventueel het effect ervan) in kaart gebracht worden.
--------------------------	---

Eigenheid en sfeer in de gemeente

Indicator	Mening van de bevolking omtrent de invloed van toerisme op de eigenheid en de sfeer in de gemeente
Omschrijving	Deze indicator geeft aan wat de invloed is van het toerisme op het karakter en de eigenheid van de gemeente. De indicator brengt eveneens de toeristische drukte in kaart.
Gegevensbronnen	Informatie beschikbaar bij de lokale bevolking van de gemeente. Bevragen van de inwoners van de gemeente aan de hand van een enquête.
Methode invulling	Vraagstelling in de enquête: <ul style="list-style-type: none"> Hoe beoordeelt u de sfeer en de eigenheid van de gemeente? In welke mate heeft toerisme de eigenheid en het karakter van de gemeente beïnvloed?
Beperkingen	Deze gegevens kunnen enkel verkregen worden door middel van bevraging van de lokale bevolking. Het betreft immers de subjectieve inschatting van de inwoners van deze aspecten.
Terugvalindicator	Indien geen bevraging kan worden uitgevoerd kan volgende terugvalindicator worden gebruikt: aantal lokale evenementen die door lokale organisaties georganiseerd worden, aantal lokale deelnemers aan deze evenementen. Dit moet vergeleken worden met het aantal toeristische evenementen en het aantal deelnemers zowel aan de lokale als aan de toeristische evenementen.

Indicator	Mening van de lokale bevolking omtrent maatregelen ter bewaring/versterking van de eigenheid en de sfeer in de gemeente
Omschrijving	De indicator brengt in kaart of de bevolking kennis heeft over beleidsacties die de gemeente al dan niet neemt om de gemeente leefbaar te houden op het vlak van eigenheid en sfeer. Ook de zichtbaarheid / voelbaarheid van het effect van de maatregelen wordt bevestigd.
Gegevensbronnen	Informatie opvragen bij de lokale bevolking van de gemeente aan de hand van een enquête.
Methode invulling	Vraagstelling in de enquête: <ul style="list-style-type: none"> Hebt u weet van maatregelen door de gemeente genomen op vlak van sfeer en eigenheid en, zo ja, is het effect reeds voelbaar/ zichtbaar; zo neen, is het volgens u nodig beleidsacties te ondernemen?
Beperkingen	De maatregelen zijn niet altijd specifiek gericht op toeristen of recreanten, al zijn de gegeven voorbeelden van maatregelen wel bruikbaar voor deze doelgroep. De effectiviteit van de maatregelen is soms moeilijk in te schatten.
Terugvalindicator	Indien het onmogelijk is om een bevraging bij de bevolking uit te voeren, kunnen als alternatief de maatregelen die de gemeente neemt ten behoeve van sfeer en eigenheid in de gemeente (aantal, aard en eventueel effect) in kaart gebracht worden.

Contact met de toeristen

Indicator	Beoordeling van het contact met de toeristen door de inwoners
Omschrijving	Deze indicator heeft betrekking op de (aard van) de contacten van de inwoners met de toeristen.
Gegevensbronnen	Informatie beschikbaar bij de lokale bevolking van de gemeente.
Methode invulling	Bevragen van de inwoners van de gemeente aan de hand van een enquête. Vragen in enquête: <ul style="list-style-type: none"> In welke mate hebt u contact met de toeristen? Hoe beoordeelt u het contact met de toeristen (negatief, eerder negatief, eerder positief, positief)?
Beperkingen	Deze gegevens kunnen enkel verkregen worden door middel van bevraging van de lokale bevolking. Het betreft immers de subjectieve inschatting van de inwoners van deze aspecten.

Indicator	Mening van de lokale bevolking omtrent maatregelen ter bevordering van het contact tussen toeristen en inwoners.
Omschrijving	De indicator brengt in kaart of de bevolking kennis heeft over beleidsacties die de gemeente al dan niet neemt om het contact tussen toeristen en inwoners te bevorderen. Ook de zichtbaarheid / voelbaarheid van het effect van de maatregelen wordt bevestigd.
Gegevensbronnen	Informatie opvragen bij de lokale bevolking van de gemeente aan de hand van een enquête.
Methode invulling	Vraagstelling in de enquête. <ul style="list-style-type: none"> Hebt u weet van maatregelen genomen door de gemeente ter bevordering van het contact tussen inwoners en toeristen en zo ja is het effect reeds voelbaar/ zichtbaar; zo neen, is het volgens u nodig beleidsacties te ondernemen?
Beperkingen	De maatregelen zijn niet altijd specifiek gericht op toeristen of recreanten, al zijn de gegeven voorbeelden van maatregelen wel bruikbaar voor deze doelgroep. De effectiviteit van de maatregelen is soms moeilijk in te schatten.
Terugvalindicator	Indien het onmogelijk is om een bevraging bij de bevolking uit te voeren, kunnen als alternatief de maatregelen die de gemeente neemt om het contact tussen de bevolking en de toeristen te bevorderen, in kaart gebracht worden.

Overkoepelend: algemene mening over sociale leefbaarheid

Om een overkoepelend beeld te krijgen, wordt in de gestandaardiseerde vragenlijst voor de inwoners gevraagd naar een algemene beoordeling van de invloed van toerisme op leefbaarheid in de gemeente (rekening houdend met bovenstaande aspecten).

2.2.3 Economische leefbaarheid

De economische leefbaarheid van toerisme in niet-stedelijke gebieden wordt getoetst aan de hand van twee indicatoren. Een eerste subaspect binnen het aspect economische leefbaarheid betreft de rendabiliteit van toeristisch-recreatieve ondernemingen in een

gemeente, waarvoor het aantal faillissementen van toeristisch-recreatieve ondernemingen een goede indicator vormt.

De werkgelegenheid die toerisme met zich meebrengt, vormt een tweede subaspect van de economische leefbaarheid van toerisme. Hoewel toerisme vaak werk biedt voor voornamelijk laaggeschoolden (positieve impact op de werkloosheidsgraad in de gemeente), kan een hoge tewerkstelling in de (conjunctuurgevoelige) toeristische sector, een gemeente ook economisch kwetsbaar maken.

De indicatoren worden in onderstaande tabellen toegelicht.

Indicator	Economische leefbaarheid van de toeristisch-recreatieve ondernemingen
Omschrijving	<p>Het aantal faillissementen van hotels en restaurants gedurende de laatste 5 jaar ten opzichte van het aantal hotels en restaurants in de gemeente.</p> <p>De economische leefbaarheid van de toeristisch-recreatieve ondernemingen in de gemeente wordt vergeleken met het gemiddelde in Vlaanderen.</p>
Gegevensbronnen	<p>Faillissementen en aantal ondernemingen: Statistische data op gemeenteniveau, beschikbaar op ECODATA (enkel beschikbaar per NACE-BEL hoofdcategorie: dit maakt dat enkel de sector "Hotels en Restaurants" wordt beschouwd).</p>
Methode invulling	<p>De faillissementen die in België worden uitgesproken, worden opgemaakt in een register. Dit register vermeldt de plaats (gemeente) en het type activiteit (volgens NACE-BEL codering).</p>
Beperkingen	<ul style="list-style-type: none"> • Aangezien de gegevens op ECODATA enkel beschikbaar zijn per NACE-BEL hoofdcategorie, kan alleen de categorie "Hotels en Restaurants" beschouwd worden. Net zoals bij de indicator 'relatieve werkgelegenheid' geldt ook hier dat een perfecte afbakening van de toeristisch-recreatieve sector niet mogelijk is op basis van de beschikbare statistieken. • Het aantal faillissementen van hotels of restaurants op gemeentelijk niveau is eerder laag, wat de statistische waarde van deze indicator beperkt.

Indicator	De relatieve werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector
Omschrijving	<p>De verhouding van het aantal jobs - zowel bezoldigde als zelfstandige arbeidsplaatsen - per gemeente in toerisme en recreatie, ten opzichte van de totale werkgelegenheid in de gemeente.</p> <p>De relatieve werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector in de gemeente wordt vergeleken met het gemiddelde in Vlaanderen.</p>
Gegevensbronnen	<ul style="list-style-type: none"> • Werkgelegenheid: Statistieken op te vragen bij RSZ en RSVZ. • Werkloosheidsgraad: Statistiek beschikbaar op "lokale statistieken Vlaanderen".
Methode invulling	<p>De tewerkstellingsgegevens worden opgemaakt door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) voor wat betreft de loontrekkenden en door het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigheden (RSVZ) voor wat betreft de zelfstandigen. Beide diensten maken op geregelde tijdstippen (minimaal jaarlijks) een momentopname op van de tewerkstelling op basis van de multifunctionele aangifte.</p> <p>In de RSZ-statistieken wordt de tewerkstelling uitgedrukt per NACE-BEL-categorie. In het kader van deze methodiek wordt bepaald welke deelsectoren uit de NACE-classificatie deel uitmaken van de sector (ontvangend) toerisme.</p>
Beperkingen	<ul style="list-style-type: none"> • De tewerkstellingsgegevens worden uitgedrukt per sector. Noch in de RSZ-statistieken, noch in de RSVZ-statistieken is de sector toerisme duidelijk afgeïjnd. In de RSZ-statistieken wordt de tewerkstelling uitgedrukt per NACE-BEL-categorie. Binnen deze classificatie kunnen bepaalde sectoren (vnl. Horeca en Amusement) geaggregeerd worden onder de noemer toeristische sector. De RSVZ-statistiek is gebaseerd op een eigen sectorindeling, waarin de sectoren horeca (nr. 407) en vermakelijkheden (nr. 408) de toeristische sector uitmaken. Binnen de geselecteerde sectoren wordt echter ook een deel van de werkgelegenheid gecreëerd door de lokale bevolking. • Een groot deel van de toeristische werkgelegenheid wordt gerealiseerd in ondernemingen die ook de lokale bevolking bedienen (vb. bakker, kleinhandel). Dit onderscheid kan moeilijk in de statistiek opgenomen worden. De indirecte toeristische tewerkstelling (bijvoorbeeld toeleveringsbedrijven van horeca) kan niet in rekening worden gebracht. Deze beperkingen maken dat een raming van de totale tewerkstelling volgens bovenstaande methodiek leidt tot een onderschatting van de reële werkgelegenheid. • Specifiek mbt de RSZ-statistieken gelden nog volgende beperkingen: <ul style="list-style-type: none"> - De cijfers omvatten zowel voltijdse banen als halftijdse of tijdelijke jobs op het moment van registratie; - Er wordt geen rekening gehouden met jobstudenten en tijdelijk tewerkgestelden tijdens de zomerperiode. • Binnen de RSVZ-statistiek wordt geopteerd om alle zelfstandigen, zowel in hoofdberoep, in bijberoep, als de pensioengerechtigden, op te nemen. Hierdoor worden alle zelfstandige jobs, gecreëerd door de toeristische sector meegeteld. Anderzijds kunnen dubbeltellingen voorkomen indien personen die als loontrekkende actief zijn in de toeristische sector ook nog een zelfstandig bijberoep in toerisme uitoefenen.

2.2.4 Ecologische leefbaarheid

Onder ecologische leefbaarheid worden zwerfvuil², erosie en geluidshinder meegenomen (zie Tabel 1). Telkens wordt getracht zowel de druk, de toestand van het milieu en de beleidsrespons in beeld te brengen (zie Figuur 1).

² In praktijk blijkt het moeilijk om zwerfvuil als leefbaarheidselement onder ecologische leefbaarheid mee te nemen. Het is immers quasi onmogelijk om de impact van zwerfvuil op natuur in te schatten. Daarom wordt zwerfvuil in de vragenlijsten enkel meegenomen in de vragenlijsten voor de lokale inwoners als overlastparameter (visuele hinder door zwerfvuil). Toch is het goed om ook de achtergrondinformatie (hoeveel zwerfvuil is er, is het afkomstig van de toeristen, ...) in kaart te brengen.

Per subaspect binnen het aspect ecologische leefbaarheid worden hieronder de indicatoren besproken en wordt weergegeven wat de bron is voor de gegevens, de methode van invulling en eventuele beperkingen van de indicator.

Zwerfvuil

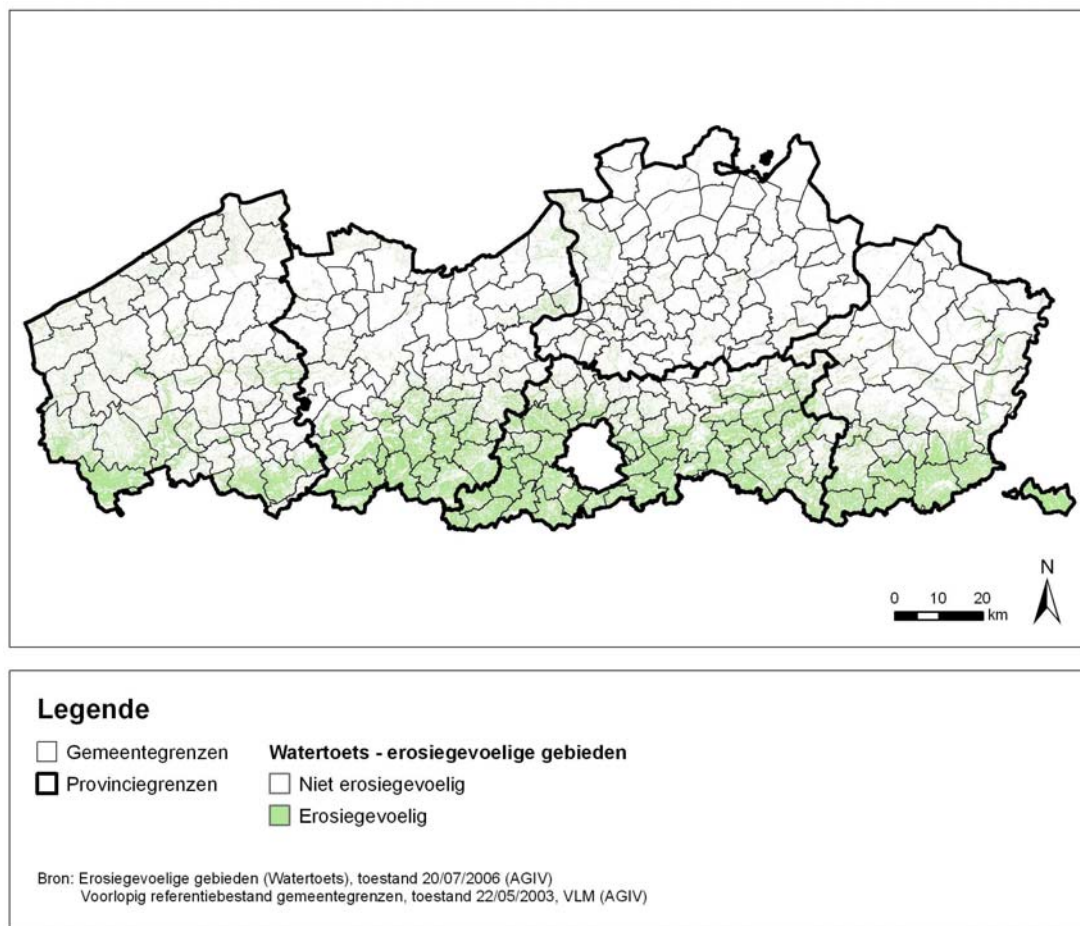
Indicator	Mate waarin zwerfvuil een probleem vormt
Omschrijving	Ja/nee-vraag: vormt zwerfvuil een probleem in de gemeente?
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de milieudienst, bv. verslagen van opruimacties. Lokale natuurverenigingen kunnen over informatie beschikken over de impact van zwerfvuil op de natuur.
Methode invulling	Bevraging van de milieudienst van de gemeente en eventueel van lokale natuurverenigingen via vragenlijst voor gemeenten.
Beperkingen	Moeilijk na te gaan of zwerfvuil enkel visuele hinder vormt voor de inwoners (en de toeristen) of ook werkelijk schade toebrengt aan de natuur.
Achtergrond-informatie	Hoeveel zwerfvuil dat jaarlijks wordt opgehaald (in ton).

Indicator	Oorsprong van het zwerfvuil
Omschrijving	Oorsprong van het zwerfvuil: vooral toeristen of vooral lokale bevolking? Dit is bijvoorbeeld af te leiden uit het type afval, de plaats waar het ligt en het moment waarop het meeste zwerfvuil voorkomt.
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de milieudienst, bv. verslagen van opruimacties.
Methode invulling	Bevraging van de milieudienst van de gemeente via vragenlijst voor gemeenten.
Beperkingen	Oorsprong van het zwerfvuil is niet met absolute zekerheid vast te stellen.

Indicator	Maatregelen tegen zwerfvuil
Omschrijving	Opsomming van maatregelen tegen zwerfvuil die in de gemeente genomen worden en beoordeling van de effectiviteit ervan.
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de milieudienst of bij de milieuschepen van de gemeente.
Methode invulling	Bevraging van de milieudienst en/of de milieuschepen van de gemeente via vragenlijst voor gemeenten. In de bevraging worden reeds enkele voorbeelden van maatregelen gegeven.
Beperkingen	De maatregelen zijn niet altijd specifiek gericht op toeristen of recreanten, al zijn de gegeven voorbeelden van maatregelen wel bruikbaar voor deze doelgroep. De effectiviteit van de maatregelen is soms moeilijk in te schatten.

Erosie

Indicator	Mate waarin erosie een probleem vormt
Omschrijving	Ideale indicator: ja/nee-vraag: vormt erosie een probleem in de gemeente? Eventueel aanduiding op kaart van veldwegen e.d. met erosieproblemen.
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de milieudienst van de gemeente of lokale natuurverenigingen. Veldwegen e.d. met erosieproblemen kunnen aangeduid worden op kaart.
Methode invulling	Ideale indicator: bevraging van de milieudienst van de gemeente en/of lokale natuurverenigingen via vragenlijst voor gemeenten. Terugvalindicator: GIS-overlay van erosiegevoeligheidskaart met topografische kaart gebruiken voor aanduiding van veldwegen e.d. die potentieel erosiegevoelig zijn.
Beperkingen	Indien er geen detailinformatie is over de precieze locatie van de erosieproblemen, gebruikt men de terugvalindicator (zie hieronder).
Terugvalindicator	<p>Lengte van veldwegen in erosiegevoelig gebied – aan te duiden op de erosiegevoeligheidskaart.</p> <p>De erosiegevoeligheidskaart kan gebruikt worden om een idee te krijgen van de meest erosiegevoelige gebieden. Deze kaart werd door het Agentschap Geografische Informatie Vlaanderen (AGIV) opgemaakt ten behoeve van de watertoets en gaat over erosie door afstromend water. De gevoeligheid voor erosie door afstromend water wordt bepaald door de volgende factoren [2]:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intensiteit van de neerslag. Er werd een gemiddeld cijfer voor heel Vlaanderen gebruikt. • Bodemtextuur. In volgorde van afnemende gevoeligheid: leem, zandleem, klei, licht zandleem, lemig zand en zand. • Hellingsgraad en lengte van de bovenliggende helling, bepaald aan de hand van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen. • Bodemgebruik. De kaart geeft de potentiële erosiegevoeligheid weer door ervan uit te gaan dat heel Vlaanderen bedekt is door het meest erosiegevoelige bodemgebruik, nl. akkerland. Percelen bedekt door bossen of weiden zullen in werkelijkheid een lagere erosiegevoeligheid kennen dan aangegeven door de kaart. Dit komt overeen met een worst case scenario. • Erosiecontrolemaatregelen. De kaart geeft de potentiële erosiegevoeligheid weer en brengt dus geen erosiecontrolemaatregelen in rekening. <p>Per pixel van 5 x 5 meter wordt voor elk van de bovenstaande factoren een waarde ingevuld; aan de hand daarvan wordt het gemiddelde jaarlijkse bodemverlies berekend (in ton per hectare en per jaar). Levert dit meer dan 10 ton / ha*jaar op, dan wordt de pixel als erosiegevoelig aangeduid. Volgens deze methodiek blijkt 21,64% van het Vlaamse grondgebied, of een kleine 300 000 hectare, erosiegevoelig te zijn. Een overzicht van de erosiegevoeligheidskaart van Vlaanderen wordt hieronder toegevoegd.</p> <p>Erosie door landbouwbewerkingen, en waarschijnlijk dus ook erosie door recreatie, heeft een veel kleiner effect dan erosie door afstromend water en is bovendien zeer plaatselijk [7]. Strikt genomen is het dus niet helemaal correct om deze erosiegevoeligheidskaart te gebruiken in een context van erosie door recreatie. We gaan er echter van uit dat de gevoeligheid voor beide soorten erosie min of meer gelijklopend is en dat beide soorten erosie elkaar versterken. De kaart geeft dus wel aan welke gebieden reeds gevoelig zijn voor erosie (door afstromend water) en dus extra schade zouden kunnen ondervinden door bepaalde recreatieve activiteiten.</p> <p>De erosiegevoeligheidskaart in pdf-formaat en de toelichting zijn vrij beschikbaar op http://www.watertoets.be/richtlijnen-voor-toepassing/kaarten. De kaart is ook als geotiff-bestand te bestellen via AGIV http://www.agiv.be/gis > GIRAF.</p>

Figuur 3: Erosiegevoeligheidskaart (bron: AGIV)

Indicator	Oorzaak van erosie
Omschrijving	Wordt de erosie op veldwegen e.d. vooral veroorzaakt door toeristen en recreanten of zijn er vooral andere oorzaken?
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de milieudienst van de gemeente. Eventueel kan de indicator gestoffeerd worden met tellingen of schattingen van de omvang van erosieveroorzakende recreatie op veldwegen (aantallen 4x4, rally, motorfiets, quad, mountainbike – zie indicator in paragraaf 2.2.1Achtergrondinformatie).
Methode invulling	Bevraging van de milieudienst en eventueel de toeristische dienst van de gemeente via vragenlijst voor gemeenten. Desgewenst uitvoering van tellingen van recreanten op veldwegen.
Beperkingen	De oorzaak van erosie is niet met zekerheid vast te stellen.

Indicator	Maatregelen tegen erosie
Omschrijving	Opsomming van maatregelen tegen erosie die in de gemeente genomen worden en beoordeling van de effectiviteit ervan.
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de milieudienst of bij de milieuschepen van de gemeente.
Methode invulling	Bevraging van de milieudienst of de milieuschepen van de gemeente via vragenlijst voor gemeenten. In de bevraging worden reeds enkele voorbeelden van maatregelen gegeven.
Beperkingen	De maatregelen zijn wellicht niet specifiek gericht op toeristen of recreanten, al zijn de gegeven voorbeelden wel bruikbaar voor deze doelgroep. De effectiviteit van de maatregelen is soms moeilijk in te schatten.

Geluidsverstoring

Indicator	Mate waarin verstoring van de natuur door lawaai een probleem vormt
Omschrijving	Ideale indicator: ja/nee-vraag: wordt de natuur in de gemeente verstoord door lawaai? Terugvalindicator: aandeel van natuur- of bosgebied dat toegankelijk is voor toeristen en recreanten.
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de milieudienst van de gemeente en/of lokale natuurverenigingen.
Methode invulling	Bevraging van de milieudienst van de gemeente en/of van lokale natuurverenigingen via vragenlijst voor gemeenten.
Beperkingen	Moeilijk in te schatten in hoeverre de natuur werkelijk schade ondervindt van geluidsverstoring. Als men hier geen antwoord op kan geven, gebruikt men de terugvalindicator. Daarmee veronderstelt men in feite dat in elk toegankelijk natuur- of bosgebied de natuur wel schade zal ondervinden van het lawaai van recreanten, wat een worst case scenario is.

Indicator	Oorzaak van lawaai
Omschrijving	Wordt het lawaai dat de natuur verstoort vooral veroorzaakt door toeristen of vooral door andere oorzaken?
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de milieudienst van de gemeente. Eventueel kan de indicator gestoffeerd worden met tellingen of schattingen van de omvang van lawaaierige recreatie in natuur- en bosgebieden (aantallen 4x4, rally, motorfiets, quad, grote groepen – zie paragraaf 2.2.1 Achtergrondinformatie).
Methode invulling	Bevraging van milieudienst en eventueel de toeristische dienst van de gemeente via vragenlijst voor gemeenten. Desgewenst uitvoering van tellingen van recreanten in natuur- en bosgebieden.
Beperkingen	Het kan soms moeilijk vast te stellen zijn wie of wat de voornaamste oorzaak is van de rustverstoring bij dieren.

Indicator	Maatregelen tegen geluidsverstoring
Omschrijving	Opsomming van maatregelen tegen verstoring van de natuur door lawaai die in de gemeente genomen worden en beoordeling van de effectiviteit ervan.
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de milieudienst of bij de milieuschepen van de gemeente.
Methode invulling	Bevraging van de milieudienst of de milieuschepen van de gemeente via vragenlijst voor gemeenten. In de bevraging worden reeds enkele voorbeelden van maatregelen gegeven.
Beperkingen	De maatregelen zijn wellicht niet specifiek gericht op toeristen of recreanten, al zijn de gegeven voorbeelden wel bruikbaar voor deze doelgroep. De effectiviteit van de maatregelen is soms moeilijk in te schatten.

2.2.5 Fysieke / beheersmatige leefbaarheid

Voor fysieke / beheersmatige leefbaarheid wordt gepeild naar knelpunten met betrekking tot capaciteit van de toeristische en ondersteunende infrastructuur. Onderstaande tabellen geven de indicatoren weer. Het gaat om een subjectieve ervaring omtrent de infrastructurele capaciteit.

De druk en impact op de ontvangende omgeving (hier: toeristen) wordt gecombineerd in een indicator die de mening omtrent knelpunten m.b.t. infrastructurele capaciteit weergeeft. Ook de beleidsrespons wordt in kaart gebracht.

Indicator	Tevredenheid van de toeristen over het kwantitatief aanbod aan en de capaciteit van de toeristisch recreatieve voorzieningen
Omschrijving	Overzicht van de tevredenheid van de toeristen met betrekking tot de capaciteit van de toeristisch-recreatieve voorzieningen: Overnachtingsplaatsen, restaurants, cafés, winkels, parking, wegen, fiets- en wandelpaden, picknickplaatsen, toeristische infopunten en –borden, musea en monumenten, openbare toiletten, openbaar vervoer, andere.
Gegevensbronnen	Informatie te bekomen bij de toeristen. Bevraging van de toeristen aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst. Ook in de vragenlijst voor de gemeenten wordt deze vraag gesteld.
Methode invulling	Vraagstelling in de enquête voor toeristen: <ul style="list-style-type: none"> Hoe beoordeelt u de capaciteit van volgende voorzieningen? Antwoordmogelijkheden: veel te veel, eerder te veel, precies genoeg, eerder te weinig, veel te weinig, weet niet. Aan de gemeenten wordt via de vragenlijst voor gemeenten bijkomend gevraagd om de 3 belangrijkste knelpunten op te sommen.
Beperkingen	Toeristen maken zelden gebruik van het volledige gamma aan toeristische en recreatieve infrastructuur en zullen dus misschien op heel wat punten "niet van toepassing" antwoorden omdat ze hier geen gebruik van gemaakt hebben. Het kan moeilijk zijn om een voldoende grote en voldoende diverse groep respondenten te vinden onder de toeristen. Met name individuele dagtoeristen die niet via het toeristeninfopunt passeren, zijn moeilijk te bereiken.
Terugvalindicator	Aantal en indeling van toeristisch recreatieve voorzieningen in cijfers weergegeven. Gemiddelde capaciteit en gemiddelde bezetting van deze voorzieningen. Eventuele klachten die bij de toeristische dienst gekend zijn m.b.t. capaciteitsknelpunten.

Indicator	Maatregelen voor afstemming van de capaciteit van de infrastructuur op de vraag
Omschrijving	Opsomming van de maatregelen die de gemeente neemt om de capaciteit van de toeristische en recreatieve infrastructuur beter af te stemmen op de vraag en beoordeling van de effectiviteit ervan.
Gegevensbronnen	Informatie aanwezig bij de toeristische dienst of de bevoegde schepen van de gemeente.
Methode invulling	Bevraging van de toeristische dienst of de bevoegde schepen van de gemeente via vragenlijst voor gemeenten. In de bevraging worden reeds enkele voorbeelden van maatregelen gegeven.
Beperkingen	De effectiviteit van de maatregelen is soms moeilijk in te schatten.

2.2.6 De toeristische beleving

Toeristen in een landelijke gemeente komen in aanraking met het lokale aanbod aan (toeristische) voorzieningen en de lokale bevolking. Daarnaast komen zij ook in contact met andere toeristen en recreanten. De indicatoren onder deze titel peilen naar de invloed van toerisme op de toeristische beleving in deze gemeente. Hierbij gaat het onder andere over een maximale aanvaardbare drukte, maar soms is een minimum eveneens relevant (bv. bij restaurantbezoek: een leeg restaurant is ongezeellig).

De indicatoren voor het meten van de toeristen beleving peilen naar de tevredenheid over het toeristisch recreatief aanbod en de onthaalservice (kwantiteit en kwaliteit), tevredenheid over de sfeer in de gemeente en tot slot tevredenheid over interactie en contacten.

Gegevensverzameling moet via een bevraging van de toeristen. Terugvalindicatoren indien er geen bevraging wordt uitgevoerd zijn er niet of amper. Eventueel kan het aantal en het type klachten vanwege toeristen over de verschillende aangehaalde thema's als terugvalindicator worden voorzien, al is het niet waarschijnlijk dat dit een juist en/of volledig beeld geeft van de kwaliteit van de toeristische beleving in de gemeente.

Indicator	Tevredenheid van de toeristen over de onthaalservice van de gemeente
Omschrijving	Overzicht van de tevredenheid van de toeristen met betrekking tot de kwaliteit van de onthaalservice en beschikbare informatie van de gemeente en het toeristische informatiekantoor.
Gegevensbronnen	Informatie te bekomen bij de toeristen door bevraging aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst.
Methode invulling	Vraagstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Heeft u gebruik gemaakt van het toeristisch infopunt. Indien nee, wat is de reden hiervoor? • Hoe tevreden bent u over de onthaalservice van de gemeente op vlak van: <ul style="list-style-type: none"> – Onthaal en service; – Ligging van het informatiepunt; – Beschikbare informatie.
Beperkingen	De informatie kan enkel bekomen worden aan de hand van het ondervragen van de toeristen.

Indicator	Tevredenheid van de toeristen over de kwaliteit van de toeristisch recreatieve voorzieningen
Omschrijving	De indicator biedt inzicht in de algemene tevredenheid van de toeristen met betrekking tot de kwaliteit (service, onthaal, netheid, bereikbaarheid, aantrekkelijkheid,...) van: Overnachtingsplaatsen, restaurants, cafés, winkels, parking, wegen, fiets- en wandelpaden, picknickplaatsen, toeristische infopunten en –borden, musea en monumenten, openbare toiletten, openbaar vervoer, andere.
Gegevensbronnen	Informatie te bekomen bij de toeristen. Bevraging van de toeristen aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst.
Methode invulling	Vraagstelling in de enquête: <ul style="list-style-type: none"> Hoe tevreden bent u over de kwaliteit van de opgesomde infrastructuur (zie hierboven)? Antwoordmogelijkheden zijn zeer tevreden, eerder tevreden, eerder niet tevreden, niet tevreden, weet niet.
Beperkingen	De informatie kan enkel bekomen worden aan de hand van het ondervragen van de toeristen.

Indicator	Mening van de toeristen over drukte, overlast en hinder in de gemeente
Omschrijving	Overzicht van de tevredenheid van de toeristen met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> de parkeerdrukke; de verkeersdrukke; de geluidsoverlast; de lokale verkeersveiligheid; het sociale veiligheidsgevoel; de properheid en netheid van het openbaar domein; de toeristische drukke.
Gegevensbronnen	Informatie te bekomen bij de toeristen. Bevraging van de toeristen aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst.
Methode invulling	Vraagstelling in de enquête: <ul style="list-style-type: none"> Ondervindt u hinder met betrekking tot de hierboven opgestelde punten? Antwoordmogelijkheden: ja, zeer veel; Ja, in beperkte mate, nee, niet van toepassing. Ergert u zich aan de ondervonden hinder? Antwoordmogelijkheden: ja: zeer veel, ja: in beperkte mate, neen. Voor drukte wordt gevraagd: 'Hoe beoordeelt u de toeristische drukke in de gemeente tijdens uw verblijf? Te druk. Gezellig druk. Heerlijk rustig. Te rustig.
Beperkingen	De informatie kan enkel bekomen worden aan de hand van het ondervragen van de toeristen.

Indicator	Tevredenheid over de interactie en contacten met lokale bevolking en andere toeristen
Omschrijving	Overzicht van de tevredenheid van de toeristen met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> - de contacten met de lokale bevolking; - de contacten met andere toeristen; - de diversiteit aan contacten; - het gemak om contacten te leggen.
Gegevensbronnen	Informatie te bekomen bij de toeristen. Bevraging van de toeristen aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst.
Methode invulling	Vraagstelling in de enquête: <ul style="list-style-type: none"> • Hoe tevreden bent u over de contacten en interactie (vriendelijkheid, gemak om contact te leggen, diversiteit van contacten) met de lokale bevolking? Antwoordmogelijkheden: zeer tevreden. Tevreden. Eerder niet tevreden. Niet tevreden. Niet van toepassing.
Beperkingen	De informatie kan enkel bekomen worden aan de hand van het ondervragen van de toeristen.

3. PRAKTISCHE UITVOERING

In dit hoofdstuk worden aanwijzingen gegeven voor de praktische uitvoering van het meten van de impact van toerisme op de leefbaarheid in de gemeente. Het komt erop aan om alle gegevens te verzamelen en deze te interpreteren naar leefbaarheid: is de grens m.b.t. een leefbare gemeente overschreden?

De praktische uitvoering van de methode bestaat uit 3 achtereenvolgende stappen:

1. Het verzamelen van de basisgegevens;
2. Het verwerken van de gegevens;
3. Het interpreteren van de gegevens in het licht van leefbaarheid.

Deze drie stappen in de methode worden in de onderstaande paragrafen besproken.

3.1 Verzamelen van basisgegevens

Daar leefbaarheid een subjectief begrip is, stoelt de methode voor een groot deel op gegevens die enkel te verkrijgen zijn door het bevragen van een grote groep van personen: inwoners van de gemeente, toeristische ondernemers in de gemeente, toeristen.

Deze gegevens worden aangevuld met gegevens beschikbaar in databanken en met informatie die beschikbaar is bij de gemeente zelf.

3.1.1 Gegevens uit databanken

Voor een aantal indicatoren zijn gegevens beschikbaar uit databanken die al dan niet vrij te raadplegen zijn. Dit geldt ondermeer voor de indicatoren die de economische leefbaarheid in kaart brengen.

Tabel 2: Opvragen gegevens indicatoren economische leefbaarheid

Indicator	Gegevensreeks	Bron	Opmerking	Betalend
Economische Leefbaarheid	Aantal faillissementen	ECODATA	Groep: Ondernemingen en Handel. Bij subgroep de gewenste gemeente en NACEBEL-2 categorie "Hotels en Restaurants" selecteren. Tel aantal faillissementen op van laatste 5 jaar.	Neen
	Aantal ondernemingen	ECODATA	Groep: Ondernemingen en Handel. Bij subgroep de gewenste gemeente en NACEBEL-2 categorie "Hotels en Restaurants" selecteren. Maak een gemiddelde van het aantal ondernemingen van laatste 5 jaar.	Neen
Relatieve werkgelegenheid	Tewerkstelling RSZ	RSZ	Contactformulier invullen. Tewerkstellingsgegevens opvragen met specificatie van: <ul style="list-style-type: none"> • gewenste gemeente • gewenste NACE-BEL-categorieën (zie Tabel 3 of Tabel 4) + totale tewerkstelling • recentste momentopname in de zomer 	Ja (10 €)
	Tewerkstelling RSVZ	RSVZ	RSVZ contacteren en tewerkstellingsgegevens opvragen met specificatie van: <ul style="list-style-type: none"> • Beroepencode 407 en 408 + totaal aantal verzekeringsplichtigen • Recentste momentopname (steeds op 31 december) 	Neen
	Werkloosheidsgraad	Lokale Statistieken	Bij ratio's de gewenste gemeente en subdomein (Arbeidsmarkt - Algemeen) selecteren. Selecteer reeks "werkloosheidsgraad" voor het meest recente zichtjaar.	Neen

Gegevensbronnen:

- ECODATA: ecodata.mineco.fgov.be
- Lokale statistieken: www.lokalestatistieken.be
- RSZ: www.rsz.fgov.be/nl/contact.html
- RSVZ: www.rsvz.be (e-mail: info@rsvz-inasti.fgov.be)

Bij de aanvraag van de gegevens omtrent tewerkstelling bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), dient de afbakening van de sector toerisme volgens de NACE-BEL codering te worden opgegeven. Indien de meest recente gegevens waarover RSZ beschikt, dateren van voor of na 1 januari 2008, moet de afbakening volgens de oude dan wel nieuwe NACE-BEL-classificatie (zie respectievelijk Tabel 3 en Tabel 4) worden opgegeven.

Tabel 3: Afbakening sector toerisme volgens oude NACE-BEL codering

Code	Beschrijving
52.497	Kleinhandel in souvenirs, ambachtelijke producten en religieuze artikelen
55.101	Hotels en motels, met restaurant
55.102	Hotels en motels, zonder restaurant
55.210	Jeugdherbergen en berghutten
55.220	Kampeerterreinen
55.231	Vakantiecentra en vakantie dorpen
55.232	Verschaffen van overige logies voor kortstondig verblijf
55.301	Restaurants van het traditionele type
55.302	Fast food-zaken, snackbars, frituren e.d.
55.401	Cafés
55.402	Discotheken, dancings e.d.
60.220	Exploitaties van taxi's
60.230	Overig vervoer van personen te land
63.303	Reisbegeleiders en -gidsen, toeristische informatiediensten e.d.
71.406	Verhuur van sport- en kampeerartikelen
74.872	Organisatie van salons, tentoonstellingen en beurzen
92.332	Pretparken
92.520	Musea en monumentenzorg
92.530	Botanische tuinen, dierentuinen en natuurreservaten
92.710	Kansspelen
92.722	Exploitatie van recreatieparken, lunaparken e.d.
92.723	Exploitatie van strandfaciliteiten
92.724	Overige activiteiten ivm recreatie

Tabel 4: Afbakening sector toerisme volgens nieuwe NACE-BEL codering

Code	Beschrijving
47.786	Detailhandel in souvenirs en religieuze artikelen in gespecialiseerde winkels
49.320	Exploitatie van taxi's
49.390	Overig personenvervoer te land, n.e.g.
55.100	Hotels en dergelijke accommodatie
55.201	Jeugdherbergen en jeugdverblijfcentra
55.202	Vakantieparken
55.203	Gites, vakantiewoningen en -appartementen
55.204	Gastenkamers
55.209	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf, n.e.g.
55.300	Kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen
56.101	Eetgelegenheden met volledige bediening
56.102	Eetgelegenheden met beperkte bediening
56.301	Cafés en bars
56.302	Discotheken, dancings en dergelijke
56.309	Andere drinkgelegenheden
77.210	Verhuur en lease van sport- en recreatieartikelen
79.901	Toeristische informatiediensten
82.300	Organisatie van congressen en beurzen
91.020	Musea
91.030	Exploitatie van monumenten en dergelijke toeristenattracties
91.041	Botanische tuinen en dierentuinen
91.042	Beheer en instandhouding van natuurgebieden
93.212	Exploitatie van pret- en themaparken
93.292	Exploitatie van recreatiedomeinen
93.299	Overige recreatie- en ontspanningsactiviteiten, n.e.g.

Naast gegevens voor de indicatoren voor economische leefbaarheid, kan via databanken ook achtergrondinformatie gevonden worden over de erosiegevoeligheid van (delen van) een gemeente. De erosiegevoeligheidskaart voor heel Vlaanderen en de toelichting erbij is in pdf-formaat vrij beschikbaar op de website i.v.m. de watertoets:

<http://www.watertoets.be/richtlijnen-voor-toepassing/kaarten>. De kaart is ook als geotiff-bestand te bestellen via de GIRAF-applicatie van AGIV: <http://www.agiv.be/gis> > GIRAF.

De indicator m.b.t. impact van toeristische activiteiten op erosie in gemeenten wordt echter (hoofdzakelijk) ingevuld op basis van een inschatting van het probleem door de gemeente zelf (ev. in samenspraak met natuurverenigingen actief in de gemeente).

3.1.2 Gegevens beschikbaar bij de gemeenten

Een belangrijke factor bij het inschatten van de leefbaarheid is of de gemeenten al dan niet acties ondernemen ter bevordering van de leefbaarheid (en dit voor de verschillende aspecten en enkel indien zich problemen voordoen) en of de doelgroep van de acties op de hoogte is en het effect al dan niet ziet / voelt.

De perceptie van een leefbare gemeente verandert immers indien men weet dat de beleidsmakers weet hebben van de problematiek en er daadwerkelijk ook acties rond ondernemen (zie ook Figuur 1).

De informatie die verzameld moet worden bij de gemeente zelf betreft dan ook voor een groot deel vragen over het al dan niet nemen van beleidsacties rond de verschillende (sub)aspecten binnen leefbaarheid.

Daarnaast wordt ook gevraagd naar volgende informatie:

- Inschatting van hinder van toerisme (zie ook vragenlijst voor inwoners);
- Inschatting van de capaciteit van de toeristische infrastructuur (zie ook vragenlijst toeristen); en
- Een aantal objectieve achtergrondgegevens (oa aantallen toeristen, verdeling van de toeristen over verschillende toeristische activiteiten, ...).

Om de juiste informatie binnen een gemeente te kunnen verzamelen, werd een vragenlijst opgemaakt. Deze vragenlijst werd uitgetest door de gemeenten Heuvelland, Kluisbergen, Scherpenheuvel-Zichem en Voeren. Op basis van hun opmerkingen op de vragenlijst werd de vragenlijst bijgesteld.

Tijdens het uittesten bleek dat een aantal gegevens moeilijk beschikbaar zijn (o.a. exacte gegevens over aantallen toeristen, aandelen toeristen over verschillende toeristische activiteiten, ...). Toch blijven de vragen naar deze cijfers behouden in deze vragenlijst omdat ze van belang zijn als objectieve achtergrondinformatie bij het inschatten van de impact van toerisme op leefbaarheid van de gemeente.

Omdat de vragen in de vragenlijst themaoverschrijdend zijn (toerisme, middenstand, ecologie, enzovoort), en omdat er gevraagd wordt naar beleidsacties die worden uitgevoerd of gepland, worden de antwoorden op de vragenlijst bij voorkeur besproken in aanwezigheid van de burgemeester en de relevante schepenen. Het beantwoorden van de vragen kan voorbereid worden door de betrokken gemeentelijke ambtenaren.

Voor sommige zaken zal de gemeente navraag moeten doen bij vb. natuurverenigingen in de gemeente. Dit geldt specifiek voor gegevens ter objectivering van de impact van toerisme op ecologische leefbaarheid (geluidsverstoring voor fauna in natuurgebieden, problemen door erosie door toeristische activiteiten).

U vindt de vragenlijst voor de gemeente terug in Bijlage A.

3.1.3 Gegevens te verkrijgen van inwoners van de gemeente, van toeristische ondernemers en van toeristen

Het grootste deel van de gegevens die verzameld moeten worden voor het inschatten van de impact van toerisme op leefbaarheid, moet verkregen worden via (schriftelijke) bevraging van de lokale bevolking, de toeristen en de ondernemers in de toeristische sector. Het is aan te raden om hiervoor beroep te doen op een gespecialiseerd bureau; zij kunnen een vlotte afhandeling aanbieden en dragen zorg voor de representativiteit van de respons en de verwerking van de resultaten.

In onderstaande paragrafen wordt meer uitleg gegeven over de verschillende aspecten van gegevensverzameling via bevragingen.

Het organiseren van een schriftelijke bevraging

Voor het organiseren van de brede schriftelijke bevraging zijn volgende factoren van groot belang:

- Het duidelijk definiëren van de onderzoekspopulatie;
- Het opstellen van een steekproef;
- Het selecteren van de geschikte methode van dataverzameling;
- Aandacht voor de non-respons.

Hoe er met deze factoren moet worden omgegaan in het kader van de vragenlijsten, wordt hieronder besproken.

Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie is afhankelijk van de doelgroep van de vragenlijst de inwoners, de toeristische ondernemers in de gemeente of de toeristen.

Hoewel de onderzoekspopulatie van de inwoners groot is (enkele duizenden tot tienduizenden personen), kan de hele populatie geselecteerd worden voor bevraging. De inwoners kunnen vrij gemakkelijk bereikt worden via het gemeentelijk informatieblaadje. De vragenlijst kan als bijlage bij het gemeentelijke informatieblaadje gevoegd worden (aantal malen te kopiëren voor het aantal gezinsleden dat de vragenlijst wil invullen). Het is daarbij aangewezen om in het informatieblaadje naar de vragenlijst te verwijzen, eventueel een website te vermelden indien de enquête ook on-line gezet wordt en de vragenlijst te kaderen (waarom wil men de impact van toerisme op leefbaarheid bepalen, wat wil men met de resultaten doen). Op de vragenlijsten moet duidelijk de termijn aangegeven worden waarbinnen men de resultaten wil bekomen, evenals de plaatsen waar de ingevulde vragenlijsten kunnen worden afgegeven. Voor dit laatste is het best dat er meerdere plaatsen zijn – zeker indien er meerdere deelgemeenten zijn: vb. plaatselijke afdeling van de bibliotheek, het OCMW, het gemeentehuis, enzovoort.

Ook de onderzoekspopulatie van de toeristische ondernemers kan in zijn geheel bevraagd worden. De gemeente beschikt over het overzicht van de personen die aangeschreven kunnen worden.

De onderzoekspopulatie van de toeristen (dag- en verblijfstoeristen) is te verscheiden en te moeilijk bereikbaar om in zijn geheel te bevragen. Hier moet dus een steekproef genomen worden (zie volgende paragraaf over het nemen van een steekproef). Bij het nemen van een steekproef moet rekening gehouden worden met de moeilijkere bereikbaarheid van

dagtoeristen ten opzichte van verblijfstoeristen. Dagtoeristen worden best persoonlijk aangesproken voor het invullen van de enquête. Dit gebeurt dan ook best via een enquêteur. Verblijfstoeristen daarentegen kunnen bereikt worden via de verblijfsinfrastructuur (hotel, camping, B&B, ...). Hier kan de bevraging gebeuren via een schriftelijke enquête waarbij de ingevulde vragenlijsten achterlaten kunnen worden bij de logies.

Steekproef

Om een representatieve steekproef op verantwoorde wijze te nemen, zijn twee zaken nodig: een voldoende gestoffeerd steekproefkader en een steekproefontwerp.

Het **steekproefkader** is een bestaande registratie van alle elementaire eenheden die samen de populatie vormen en vormt de basis voor het trekken van de steekproef. Een steekproefkader dat in het kader van de leefbaarheidsmeting gebruikt kan worden, zijn de gegevens van de gemeente m.b.t. het aantal toeristen (dag- en verblijfstoeristen) dat zij ontvangen op jaarbasis. Vaak is dit cijfer gebaseerd op een schatting en kan de gemeente geen exacte inschatting van het aantal toeristen maken.

Naast het steekproefkader dient er ook een grondige uitwerking te zijn van het **steekproefontwerp**. Het steekproefontwerp bevat een bepaling van de steekproefomvang en een beschrijving van hoe de onderzoekselementen worden geselecteerd.

De beslissing over de steekproefomvang valt doorgaans na de afweging van verschillende, soms tegenstrijdige factoren: de heterogeniteit van de populatie, het gewenste betrouwbaarheidsinterval, de gewenste nauwkeurigheid, de behoefte van de analyse en de financiële middelen.

Voor de enquêtering van de toeristen kan eveneens representativiteit nagestreefd worden naar type activiteiten. Indien men een evenredige verdeling wil van geënquêteerden over de verschillende activiteiten, moeten op voorhand de nodige aantallen bepaald worden.

Hoe groot een representatief staal is, kan berekend worden aan de hand van de totale populatiegrootte, het gekozen betrouwbaarheidsniveau en de foutenmarge. Op de website <http://www.journalinks.be/steekproef/> kan de steekproefgrootte berekend worden met behulp van een steekproefcalculator. Bijvoorbeeld met een populatiegrootte van 5000, een betrouwbaarheidsniveau van 90% en een foutenmarge van 5% is de vereiste steekproefgrootte 250.

Het selecteren van de onderzoekselementen in het kader van de leefbaarheidsmeting kan gebeuren aan de hand van een toevals- of a-selecte steekproef. Dit is een steekproef waarin elke elementaire eenheid (een toerist) uit de populatie een bekende (berekensbare) kans heeft om opgenomen te worden.

Indien men een onderscheid wil maken naar de verschillende toeristische activiteiten en de verschillende toeristen representatief wil vertegenwoordigen, zal een eenvoudige a-selecte trekking niet volstaan om een representatieve steekproef te verkrijgen. Daarom zal er gebruik gemaakt worden van een gestratificeerde steekproef.

De gestratificeerde steekproef is gebaseerd op het principe van het aanbrengen van een onderverdeling van de populatie in subgroepen. Op grond van kenmerken die voor elke eenheid in de populatie bekend zijn (bijvoorbeeld toeristische activiteit), wordt de populatie in deelpopulaties verdeeld waarvan we de omvang kennen. Dergelijke deelpopulaties worden strata genoemd. Uit elk stratum wordt een zelfde fractie elementen a-select gekozen. Aldus wordt bereikt dat de verdeling (bijvoorbeeld naar toeristische activiteit) in de steekproef overeenkomt met de verdeling in de populatie. Merk op dat door het stratificeren (strata vormen die onderling sterk van elkaar verschillen maar die intern meer homogeen zijn) de

standaardfout van een gestratificeerde toevalssteekproef kleiner is dan die van een eenvoudige aselechte steekproef. Voor een zelfde standaardfout volstaat dus een kleinere steekproef.

Dergelijke aanpak laat toe om er over te waken dat geen enkele groep van toeristen 'ondervertegenwoordigd' zou zijn in het uiteindelijke responsaantal.

Methode van dataverzameling: type vragenlijsten

De verschillende onderzoekspopulaties zullen een specifiek voor elke doelgroep ontworpen gestandaardiseerde vragenlijst ontvangen.

Er werden drie enquêtes opgesteld, elk voor een verschillende doelgroep: de inwoners van de betreffende gemeente, de toeristische ondernemers van de gemeente, de toeristen (dag- en verblijfstoeristen) die een bezoek brengen aan of verblijven in de gemeente. Daarnaast wordt ook de gemeente bevraagd.

De indicatoren werden in deze vragenlijsten opnieuw gegroepeerd; sommige vragen keren in twee of meer van de vragenlijsten terug.

U vindt de vragenlijsten in Bijlage A (voor gemeenten), Bijlage B (voor lokale inwoners), Bijlage C (voor toeristen) en Bijlage D (voor toeristische ondernemers).

De vragenlijsten maken zoveel mogelijk gebruik van gesloten vragen (aankruisen wat van toepassing is). Voor een aantal vragen wordt aan de respondenten de mogelijkheid geboden zijn of haar eigen visie/mening te communiceren, door middel van een open tekstvak onderaan de vraag.

Voor het effectief verzamelen van de gegevens bij de respondenten (de geselecteerde onderzoekselementen) kunnen 2 vormen onderscheiden worden: de face-to-face enquête en de schriftelijke of postenquête. Met de opkomst van het internet zijn er daarnaast enkele computerondersteunde varianten bijgekomen om respondenten via het internet te bevragen: e-mail enquêtes en websurveys. In Tabel 5 wordt aangegeven welke bevragingmethode best gebruikt wordt voor welke onderzoekspopulatie.

Tabel 5: Methode van gegevensverzameling voor de verschillende onderzoekspopulaties

Onderzoekspopulatie	Wijze van bevraging
Inwoners van de gemeente	Schriftelijke bevraging Webenquête
Toeristische ondernemers	Schriftelijke bevraging Webenquête
Toeristen:	
• Verblijfstoeristen	Schriftelijke enquête
• Dagtoeristen	Face-to-face enquête

Non-respons

Wanneer non-respons volstrekt toevallig is, dat wil zeggen niet gerelateerd aan enig onderzochte variabele, dan is er geen wezenlijk probleem. De uitvallers zijn dan toevallig en de juistheid van de schatters wordt niet door de uitval bedreigd. Er ontstaat wel een probleem wanneer de respondenten en non-respondenten van elkaar verschillen op belangrijke variabelen: bepaalde groepen zijn dan onder- of oververtegenwoordigd en daarmee is de non-respons selectief. Indien dit het geval zal is, zal een aanvullende enquêteronde georganiseerd worden.

Er kan enerzijds getracht worden om de non-respons zo laag mogelijk te houden (oa door een opvolging te voorzien – dit kan vb. bij de toeristische ondernemers). Anderzijds kan men op een vrij eenvoudige manier nagaan of de non-respons toevallig is. Hiervoor belt men willekeurig een aantal personen op uit de onderzoekspopulatie en stelt men één of enkele relevante vragen uit de enquête waarop eventuele verschillen verwacht worden: vb. voor de inwoners “hoe wordt de overlast en hinder door toeristen ingeschat”? Indien de antwoorden op deze vraag / vragen in de lijn liggen van de enquêteresultaten is de non-respons toevallig en kan men ervan uitgaan dat het vb. niet alleen de klagers zijn die de enquête hebben ingevuld.

3.2 Verwerking van de resultaten

Voor het verwerken van de gegevens wordt onderscheid gemaakt tussen gegevens die verkregen worden uit databanken en gegevens die verkregen worden uit vragenlijsten.

3.2.1 Verwerking van gegevens uit databanken

Het betreft hier gegevens voor het inschatten van de economische leefbaarheid. Zoals reeds aangegeven in paragraaf 2.2.3 draait het hier om het vergelijken van cijfers bekomen voor de gemeente met Vlaamse gemiddelden (zie ook paragraaf 3.3 interpretatie van de resultaten – voorbeeld 2).

Twee indicatoren voor economische leefbaarheid komen aan bod:

- Relatieve werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector: te vergelijken met het Vlaams gemiddelde en te interpreteren in relatie tot de werkloosheidsgraad in de gemeente;
- Economische leefbaarheid van toeristische ondernemingen: aantal faillissementen te vergelijken met het Vlaamse gemiddelde.

3.2.2 Verwerking van de enquêteresultaten

Men kan zelf bepalen hoe ver men gaat in de verwerking van de enquêteresultaten. Met het oog op de interpretatie is het in elk geval aangewezen om een frequentietabel op te maken van de antwoorden op de gesloten vragen. Dit betekent dat voor elke vraag waarbij de respondent kan kiezen uit een beperkt aantal antwoorden, berekend wordt hoeveel procent van de respondenten een bepaald antwoord aangekruist heeft.

Enkele aandachtspunten worden hieronder opgesomd:

- In de vragenlijst voor de inwoners wordt per concreet aspect binnen de sociale leefbaarheid eerst gevraagd in hoeverre de inwoner ‘tevreden is over de huidige toestand’ van een bepaald aspect. Deze vraag zegt niets over de impact van toerisme op dit specifieke aspect, maar werd in de vragenlijst toegevoegd ter situering voor de

inwoner. Het bleek immers dat het te moeilijk was om ineens te vragen naar de impact van toerisme op een bepaald aspect.

De antwoorden over 'tevredenheid over de huidige toestand' kunnen nuttig zijn voor de gemeente om zicht te krijgen over de tevredenheid van de inwoners over de huidige toestand van deze (sub)aspecten in hun gemeenten.

- In de vragenlijst voor de inwoners wordt bij een aantal vragen eerst gevraagd of toerisme impact heeft op een bepaald (sub)aspect, en daarna pas hoe men de impact evalueert (negatief / eerder negatief / eerder positief / positief). Bij het opmaken van de frequentietabel moet men het aantal respondenten per antwoordmogelijkheid bekijken in verhouding tot het totaal aantal respondenten op de vraag 'heeft toerisme impact op...' (zie ook paragraaf 3.3 Interpretatie van de resultaten – voorbeeld 1).
- Bij de verwerking van de resultaten is het belangrijk rekening te houden met de representativiteit van de respons. Indien er verschillende toeristische activiteiten zijn, kan het nuttig zijn de enquêteresultaten voor de vragenlijst van de toeristen te verwerken naargelang de activiteit waarvoor de toeristen zijn gekomen. Het spreekt dan ook voor zich dat de interpretatie van de resultaten (vastleggen grenswaarden) ook zo moet gebeuren. Voor de inwoners kan er een verschil zijn in antwoordgedrag naargelang de woonplaats van de respondent. Hiernaar wordt gevraagd in de algemene vragen aan het begin van de vragenlijst. Het kan relevant zijn om de respons te verwerken per groep van inwoners (ingedeeld volgens woonplaats: wijk, centrum vs. niet-centrum, enzovoort).

3.3 Interpretatie van de resultaten

Zoals in paragraaf 1.3 reeds vermeld, komt het er ten slotte op aan te bepalen of de (onzichtbare) grens van leefbaarheid overschreden wordt, m.a.w. of het tijd wordt voor het ondernemen van acties ter bevordering van de leefbaarheid op bepaalde (sub)aspecten.

Het bepalen van grenswaarden

Het bepalen van de grenzen die aangeven wanneer leefbaarheid overschreden wordt, gebeurt niet collectief, maar moet door iedere gemeente afzonderlijk gedaan worden. Het vastleggen van de grenswaarden is immers subjectief en de grenswaarden kunnen verschillen voor de gemeenten onderling. Het kan zijn dat de grenswaarden voor de ene en voor de andere gemeente niet op dezelfde waarde worden gelegd.

De grenswaarden moeten begrepen worden als aanvaardbare niveaus van verandering en/of impact. Grenswaarden zijn geen wetenschappelijke concepten en het betreft geen absolute aantallen. Het bepalen van grenswaarden is een lokale aangelegenheid aangezien het te maken heeft met lokale (beleids)doelstellingen, doelstellingen met betrekking tot de toeristische ontwikkeling van de gemeente en de gewenste ontwikkelingen op lokaal niveau.

De geteste gemeenten gaven aan het moeilijk te vinden om eigen grenswaarden te bepalen. Bovendien kunnen de grenswaarden tussen de bestudeerde (sub)aspecten van leefbaarheid verschillen: voor het ene aspect kunnen de grenswaarden hoger liggen dan voor het andere. De vraag werd gesteld of er geen richtwaarden voor de verschillende leefbaarheidsaspecten gegeven kunnen worden.

We geven mee dat het bepalen van grenswaarden niet hoeft te leiden tot het definiëren van één absolute grens, zoals bijvoorbeeld het maximum aantal toegelaten toeristen. Omwille van deze reden wordt er in deze methodiek gewerkt met een ondergrens (grenswaarde 1) en een bovengrens (grenswaarde 2). Deze kunnen als meer gebruikt worden dan een vaststaande waarde en het laat ruimte voor interpretatie.

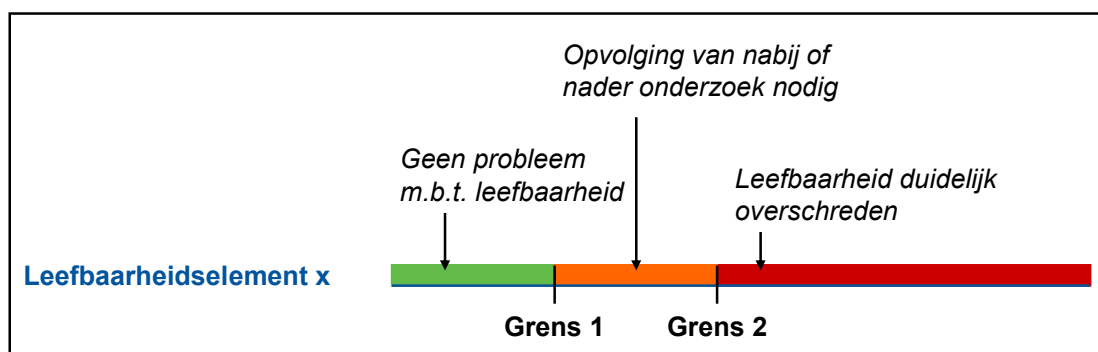
Het motiveren van deze grenswaarden naar de bevolking / toeristische ondernemers / toeristen toe is belangrijk.

Bij het interpreteren van de resultaten houden we opnieuw rekening met de 3 kanten van waaruit de leefbaarheid wordt bekeken: de druk, de receptor en de beleidsrespons.

De druk en de receptor zitten in de vragenlijsten vaak vervat in één vraag. Om deze resultaten te kunnen interpreteren, is het nodig een grens vast te stellen. We opteren voor een dubbele grens:

- Grens 1 – de ondergrens – geeft aan onder welke score de leefbaarheid niet in het gedrang komt;
- Grens 2 – de bovengrens – geeft aan boven welke score de leefbaarheid te ernstig is aangetast en dus (dringend) beleidsacties moeten worden genomen om het probleem aan te pakken.

We stellen dit visueel met kleuren voor (zie Figuur 4): een groene zone onder grens 1, een rode zone boven grens 2 en tussenin oranje om aan te duiden dat de leefbaarheid duidelijk in het gedrang komt en dat dit van nabij dient opgevolgd of onderzocht te worden. Grenzen 1 en 2 kunnen (eventueel) ook op dezelfde waarde worden vastgesteld. In dit geval wordt de beslissing om beleidsacties te ondernemen direct genomen vanaf het moment dat deze vastgestelde grenswaarde wordt overschreden.

Figuur 4: Schematische voorstelling betekenis grenswaarden

Na het vaststellen of er een grens m.b.t. leefbaarheid is overschreden moet worden nagegaan of er reeds een beleidsrespons is, of de beleidsacties bij de bevolking gekend zijn en of het effect van de beleidsacties reeds zichtbaar / voelbaar is.

Een aantal voorbeelden verduidelijken het gebruik van grenswaarden voor het interpreteren van de resultaten.

Voorbeeld 1: Invloed van toerisme op het lokale winkelaanbod

Dit subaspect binnen sociale leefbaarheid wordt gemeten aan de hand van enquêtes bij de bevolking. Het resultaat van de 'meting' is een frequentietabel die aangeeft welk aandeel van de respondenten een bepaalde evolutie of impact positief / eerder positief / eerder negatief / negatief ervaart.

Om de vergelijking te maken met de grenswaarden tellen we de antwoorden van de twee 'negatieve' antwoordmogelijkheden en van de twee 'positieve' antwoordmogelijkheden op en vergelijken die met de grenswaarden.

Stel: frequentietabel geeft volgende resultaten:

Invloed van toerisme op het lokale winkelaanbod				
Toerisme heeft geen invloed	Toerisme heeft wel invloed			
	<i>Negatief</i>	<i>Eerder negatief</i>	<i>Eerder positief</i>	<i>Positief</i>
62 %	7 %	14 %	9 %	8 %
	Totaal negatief geantwoord: 21 %.		Totaal positief geantwoord: 17 %	

Hieruit blijkt dat 21 % van de respondenten van mening is dat toerisme een eerder negatieve of negatieve invloed heeft op (minstens één aspect van) het lokale winkelaanbod.

Een volgende stap is het vergelijken van deze waarde met de vastgestelde grenswaarden. Onderstaande tabel is louter een voorbeeld.

Invloed van toerisme op het lokale winkelaanbod	
Totaal aandeel negatief geantwoord	21 %
Grenswaarde 1	10 %
Grenswaarde 2	30 %

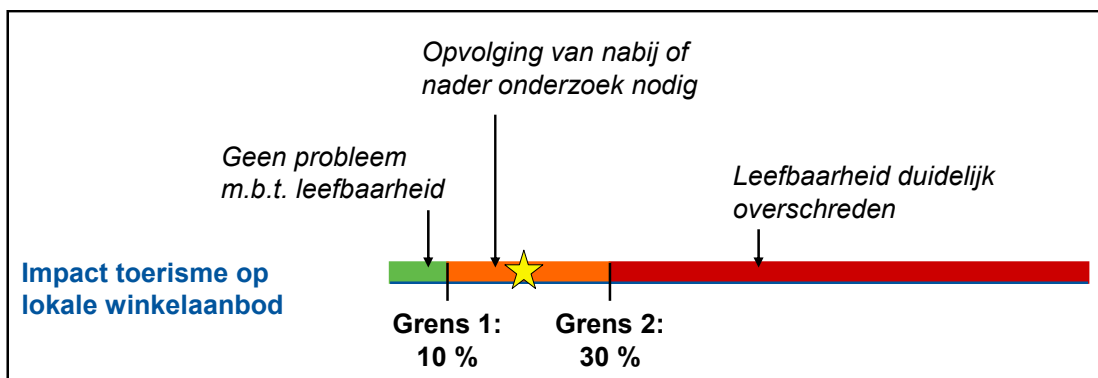
In dit voorbeeld ligt de behaalde score tussen grenswaarde 1 en grenswaarde 2. Dit wordt visueel voorgesteld in Figuur 5. Het lijkt aangewezen om het probleem rond het lokale winkelaanbod van naderbij op te volgen (evolutie eerder naar minder of naar meer ontevreden inwoners?) en/of om het probleem nader te onderzoeken (vb. via een aantal gesprekken met inwoners). Beleidsacties kunnen in dit stadium al aangewezen zijn om het probleem niet te laten verergeren.

Vaak kunnen objectiverende gegevens belangrijk zijn om het probleem te onderbouwen (vb. Zijn er veel lokale winkels verdwenen? Is het aanbod in de winkels de laatste jaren veranderd? Enzovoort).

Een volgende vraag die men zich moet stellen (zie vragenlijst gemeenten / inwoners) is of men momenteel reeds beleidsacties onderneemt m.b.t. dit (sub)aspect van leefbaarheid. Indien dit het geval is zijn er verschillende mogelijke situaties:

- De beleidsacties resulteren reeds in effect (inwoners zien of voelen het effect reeds), het resultaat is al dan niet voldoende. Eventueel moet meer tijd gegeven worden.
- De beleidsacties resulteren niet in het gewenste effect. De acties moeten geëvalueerd worden en eventueel moeten andere acties worden voorgesteld.
- De inwoners zijn niet op de hoogte van de reeds genomen beleidsacties. Indien reeds voldoende tijd is verstreken om het effect te voelen / zien, moet meer over het probleem en over de acties gecommuniceerd worden.

Indien er nog geen beleidsacties worden genomen, kan door de respondenten aangegeven worden of men dit al dan niet noodzakelijk acht.

Figuur 5: Voorbeeld 1: invloed van toerisme op lokaal winkelaanbod – interpretatie van de enquêteresultaten

Voorbeeld 2: Economische leefbaarheid van toeristische ondernemingen

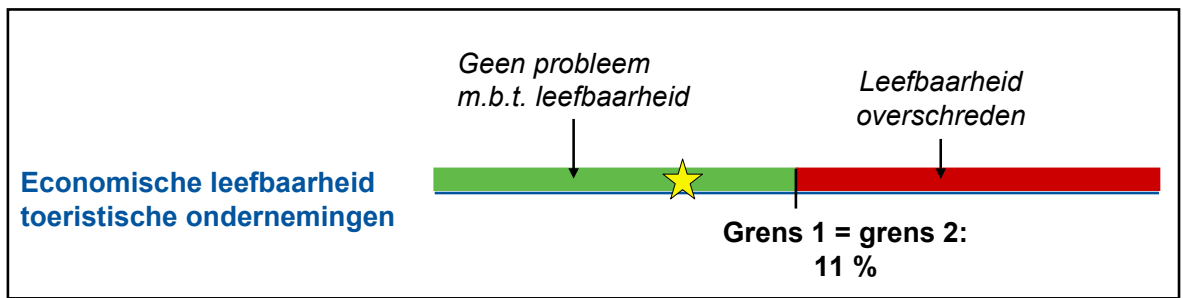
De economische leefbaarheid van de toeristische ondernemingen in de gemeente wordt ingeschat door het aantal faillissementen in de toeristische sector in de gemeente over een periode van 5 jaar te vergelijken met het aantal faillissementen in de toeristische sector in Vlaanderen over dezelfde periode.

Stel volgende resultaten:

Economische leefbaarheid van toeristische ondernemingen	
Aantal faillissementen in gemeente	7,4 %
Aantal faillissementen in Vlaanderen	11,00 %

Het aantal faillissementen ligt lager dan het Vlaamse gemiddelde, wat als positief kan worden beschouwd. Er zijn geen beleidsacties nodig. Visueel kan dit worden voorgesteld zoals in Figuur 6. Indien de waarde voor de gemeente zich in het rode gedeelte zou hebben bevonden, moet de gemeente nader onderzoeken wat de onderliggende redenen hiervoor zijn, of dit de gewenste toeristische ontwikkeling zou schaden en of er eventueel ondersteunende maatregelen vanuit de gemeente (of andere) mogelijk zijn om op termijn een beter resultaat te bekomen m.b.t. dit (sub)aspect van economische leefbaarheid.

Ook in dit geval wordt de vraag gesteld of de gemeente reeds acties onderneemt. Een evaluatie van de acties of een heroriëntering van de acties kan zich opdringen.

Figuur 6: Voorbeeld 2: economische leefbaarheid van toeristische ondernemingen – interpretatie van de resultaten

REFERENTIELIJST

- [1] Boomars, L., Hidding, M. (1997), Leefbaarheidseffectrapportage: leefbaarheid niet langer een blinde vlek in de besluitvorming. Landbouwuniversiteit Wageningen.
- [2] KU Leuven (200*), Toelichting bij de kaart met erosiegevoelige gebieden ten behoeve van de watertoets. In opdracht van AMINAL afdeling Land.
- [3] Schouten, F., Beunders, N., Landré, M., Barten, C. (2005), Managing visitors: helping the frail to prevail. NHTV Academic Studies No. 1.
- [4] Toerisme Recreatie Nederland (2001), Meetlat voor toerisme en leefbaarheid.
- [5] Toerisme Recreatie Nederland (2002), Toerisme & leefbaarheid: rapportage 2002.
- [6] WES (2007), Recreatieve draagkracht: een kwestie van evenwicht. Identificeren van de draagkracht in toeristisch-recreatieve verstedelijkte gebieden. In opdracht van Toerisme Vlaanderen.
- [7] Wustenberghs, H., Vandermersch, M., Lauwers, L., Lenders, S., Vervae, M., Fernagut, B., Hens, M., Maes, F., Douvere, F., Overloop, S. (2005), Milieurapport Vlaanderen (MIRA): Achtergronddocument Landbouw & Visserij.
- [8] Clivaz, Hausser & Michelet in 'Tourism monitoring system based on the concept of carrying capacity. The case of the regional natural park Pfyn-Finges Switzerland – working papers of the Finnish Forrest Research Institute 2', internetartikel.

BIJLAGE A VRAGENLIJST VOOR GEMEENTEN

Enquête: invloed van toerisme op leefbaarheid in landelijke gemeenten

De voorliggende enquête draagt bij tot het in kaart brengen van de invloed van toerisme op leefbaarheid in uw gemeente. Er wordt ingegaan op de invloed van het toerisme, de veranderingen in de omgeving door toerisme en de reacties van het gemeentelijk beleid op deze veranderingen. Hieronder wordt eerst toegelicht wat er verstaan wordt onder leefbaarheid, de relatie tussen leefbaarheid en toerisme en de methode die gehanteerd kan worden om de invloed van toerisme op leefbaarheid in te schatten.

Leefbaarheid wordt in de Van Dale gedefinieerd als “geschiktheid om erin of ermee te kunnen leven”. Het begrip verwijst naar de relatie tussen een persoon of gemeenschap en de leefomgeving. Een belangrijke voorwaarde voor leefbaarheid is dat de draagkracht van het gebied en de gemeenschap niet overschreden worden.

Toerisme en recreatie hebben een zekere invloed op de bewoners en de leefomgeving in uw gemeente. Toerisme Vlaanderen heeft een methode ontwikkeld die nagaat hoe toerisme de leefbaarheid in landelijke gebieden beïnvloedt: wanneer wordt de draagkracht overschreden?

We onderscheiden volgende aspecten met betrekking tot leefbaarheid / draagkracht:

Leefbaarheidsaspect	Bronnen voor invullen gegevens
Sociale leefbaarheid	Enquête bij bevolking, gemeente
Economische leefbaarheid	Enquête bij toeristische ondernemers, statistische gegevens (NIS), gemeente
Ecologische leefbaarheid	Gemeente, externe gegevens (bodemosiekaart)
Fysieke/ beheersmatige leefbaarheid	Enquête bij toeristen, gemeente
Leefbaarheid van de toeristische beleving	Enquête bij toeristen, gemeente

De methode voor het in kaart brengen van de invloed van toerisme op leefbaarheid bestaat uit vier vragenlijsten: één voor bewoners, één voor toeristen, één voor toeristische ondernemers en één voor de gemeente zelf. Daarnaast dienen ook gegevens extern te worden opgevraagd. De vragenlijst voor de gemeente ligt nu voor u. De vragenlijst is opgebouwd rond de onderverdeling van leefbaarheid in verschillende deelaspecten. Er wordt in de diepte gepeild naar de toestand in uw gemeente voor elk van deze aspecten. Vooraf worden enkele algemene vragen gesteld die betrekking hebben op de kenmerken van uw gemeente en de toeristische activiteiten die er zijn.

Concreet peilt deze vragenlijst naar een aantal gegevens en acties van de gemeente met betrekking tot toerisme. Hierbij willen we opmerken dat niet enkel acties van het gemeentebestuur zelf, maar eveneens acties die door de VVV genomen worden in de antwoorden verwerkt mogen worden.

Algemene vragen over de gemeente

G1	Aantal inwoners	
-----------	-----------------	--

Algemene vragen over de toeristische activiteiten in de gemeente

G2	Schatting van het aantal toeristen per jaar	
	Verdeling over dagtoeristen / verblijfstoeristen:	
G3	Schatting van aandeel dagtoeristen:	
	Schatting van aandeel verblijfstoeristen:	

G4	Type toeristische activiteiten		Procentuele verdeling van de toeristen over de activiteiten (bij verschillende activiteiten neem de voornaamste activiteit)	Procentuele verdeling in bijdrage van de verschillende toeristische activiteiten tot de economische ontwikkeling van de gemeente
	Wandelen	Individueel		
		In groep		
	Fietsen	Individueel		
		In groep		
	Mountainbiken	Individueel		
		In groep		
	Paardrijden	Individueel		
		In groep		
	Gemotoriseerde recreatie: off-road 4x4, motor, quad, rally	Individueel		
		In groep		
	Bezoeken van een toeristische attractie	Individueel		
		In groep		
	Jeugdbewegingen	In groep		
	Andere:			

G8		Welke toeristen / recreanten veroorzaken welke vorm van overlast / hinder voor enerzijds bewoners van de gemeente en anderzijds voor de natuur?								
	Motorrijden	Individueel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
		In groep	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Quad-rijden	Individueel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
		In groep	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Rally	Individueel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
		In groep	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Bezoeken van een toeristische attractie	Individueel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
		In groep	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Jeugdbeweging	In groep	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Andere: ...		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

		Ja	Nee	Weet niet
G9	Zijn de overlast en hinder voor bewoners (geluidsoverlast, verkeersdruk, ...) een probleem in de gemeente?	☐	☐	☐
		Toeristen zijn de belangrijkste oorzaak van overlast en hinder	Toeristen zijn in beperkte mate verantwoordelijk voor overlast en hinder	Toeristen zijn niet verantwoordelijk voor overlast en hinder
G10	In welke mate wordt overlast en hinder veroorzaakt door toeristen?	☐	☐	☐
G11	Welke beleidsmaatregelen worden genomen om overlast door toerisme te beperken en helpt het?	Ja, het effect is reeds zichtbaar / voelbaar	Waarschijnlijk wel, het is te vroeg om effecten te zien	Neen, de beleidsactie heeft geen zichtbaar / voelbaar effect gehad
A	☐ Het aanduiden van stiltegebieden	☐	☐	☐
B	☐ Het uitstippelen van toeristische routes	☐	☐	☐
C	☐ Sensibilisering van toeristen door signalisatieborden (met betrekking tot toegankelijkheid, zwerfvuil, erosie, lawaai, ...)	☐	☐	☐
D	☐ Het opleggen van snelheidsbeperkingen	☐	☐	☐
E	☐ Het opleggen van toegangsbeperkingen voor recreanten, in het bijzonder gemotoriseerde recreatie/ verkeer	☐	☐	☐
F	☐ Andere:	☐	☐	☐

Sfeer en eigenheid van de gemeente

G12	Neemt het gemeentebestuur acties om de sfeer in de gemeente te verbeteren voor de eigen inwoners of acties om de negatieve effecten van toerisme te milderen?	Ja	Nee
A	Acties rond het behoud en onderhoud van bouwpatrimonium	☐	☐
B	Acties voor het stimuleren/ondersteunen van lokale evenementen	☐	☐
C	Acties m.b.t. het aanpakken van de (toeristische) drukte voor de inwoners	☐	☐
D	Acties m.b.t. toeristische folklore	☐	☐
E	Acties voor het behoud en het respecteren van rust	☐	☐
F	Andere:	☐	☐

Contact met de toeristen

G13	Neemt het gemeentebestuur acties om het contact tussen bewoners en toeristen te stimuleren?	Ja	Nee
A	Wordt er gewerkt met ambassadeurs van de gemeente of lokale gidsen?	☐	☐
B	Worden er parkeerplaatsen gereserveerd voor bewoners?	☐	☐
C	Wordt de bevolking actief benaderd (geïnformeerd/ uitgenodigd) door de gemeente in verband met activiteiten, gebeurtenissen, gewijzigde situaties?	☐	☐
D	Worden de lokale activiteiten gecommuniceerd naar de lokale bevolking?	☐	☐
E	Wordt de bevolking betrokken bij de organisatie van evenementen?	☐	☐
F	Andere:		

Ecologische leefbaarheid

De ecologische draagkracht wordt bepaald door de tolerantie van het ecosysteem voor de verontreiniging, verstoring en uitputting van natuurlijke hulpbronnen door toeristische en recreatieve activiteiten.

Uit de bevraging rond de aspecten die van belang zijn voor de ecologische leefbaarheid, bleek dat de problemen zich in de volgende thema's bevinden:

- Zwerfvuil: afval dat illegaal wordt achtergelaten (in de kernen, in natuur- en bosgebieden, enzovoort).
- Bodemerosie: we focussen ons hier op de erosie als gevolg van toeristische / recreatieve activiteiten (al dan niet op of langs paden).
- Geluidsverstoring: verstoring van vnl. fauna door geluid door toeristische / recreatieve activiteiten.

Aan de hand van de onderstaande vragen willen we meer zicht krijgen op de toestand i.v.m. deze aspecten in uw gemeente. Op enkele punten wordt naar cijfers gevraagd; als u hierover geen cijfers beschikbaar heeft, volstaat een schatting.

Zwerfvuil

		Het is een groot probleem	Het is een middelgroot probleem	Het is een klein probleem	Het is geen probleem
G22	Is het voorkomen van zwerfvuil een probleem in de gemeente?	☐	☐	☐	☐
			Toeristen zijn de belangrijkste oorzaak van zwerfvuil	Toeristen zijn in beperkte mate verantwoordelijk voor zwerfvuil	Toeristen zijn niet verantwoordelijk voor het voorkomen van zwerfvuil
G23	In welke mate wordt de aanwezigheid van zwerfvuil veroorzaakt door toeristen?!		☐	☐	☐
G24	Welke maatregelen neemt de gemeente tegen zwerfvuil en helpen ze?		Ja, het effect is reeds zichtbaar / voelbaar	Waarschijnlijk wel, het is te vroeg om effecten te zien	Neen, de beleidsactie heeft geen zichtbaar / voelbaar effect gehad
A	☐ Boetes		☐	☐	☐
B	☐ Opruimacties		☐	☐	☐
C	☐ Voorzien van vuilnisbakken op strategische		☐	☐	☐

	plaatsen			
D	☐ Sensibilisering door bv. borden langs landwegen	☐	☐	☐
E	☐ Andere:	☐	☐	☐

Opmerkingen / aanvullingen bij de problematiek van zwerfvuil:

Erosie

		Het is een groot probleem	Het is een middelgroot probleem	Het is een klein probleem	Het is geen probleem
G25	Is erosie een probleem in uw gemeente?	☐	☐	☐	☐
			Toeristen zijn de belangrijkste bron van erosieproblemen	Toeristen zijn in beperkte mate verantwoordelijk voor erosieproblemen	Toeristen zijn niet verantwoordelijk voor erosieproblemen
G26	In welke mate wordt erosie veroorzaakt door toeristen/ recreanten?	☐	☐	☐	☐
G27	Welke maatregelen neemt de gemeente tegen erosie door recreanten en helpen ze?		Ja, het effect is reeds zichtbaar / voelbaar	Waarschijnlijk wel, het is te vroeg om effecten te zien	Neen, de beleidsactie heeft geen zichtbaar / voelbaar effect gehad
A	☐ In kaart brengen van het probleem (bvb. in het bos, op weggetjes tussen de velden, ...? Sporadisch of op veel plaatsen in de gemeente?)	☐	☐	☐	☐
B	☐ Toegangsbeperkingen voor gemotoriseerd verkeer of voor alle recreanten	☐	☐	☐	☐
C	☐ Onderhoud / herstel van paden door de gemeente of door vrijwilligers	☐	☐	☐	☐
D	☐ Sensibilisering door bv. borden langs landwegen	☐	☐	☐	☐
E	☐ Andere:	☐	☐	☐	☐

Opmerkingen / aanvullingen bij de problematiek van erosie:

Geluidsverstoring

		Het is een groot probleem	Het is een middelgroot probleem	Het is een klein probleem	Het is geen probleem
G28	Is geluidsverstoring (van fauna) een probleem in uw gemeente?	☐	☐	☐	☐
			Toeristen zijn de belangrijkste bron van geluidsverstoring	Toeristen zijn in beperkte mate verantwoordelijk voor geluidsverstoring	Toeristen zijn niet verantwoordelijk voor geluidsverstoring
G29	In welke mate wordt de geluidsverstoring van fauna veroorzaakt door toeristen/ recreanten?		☐	☐	☐
			Ja, het effect is reeds zichtbaar / voelbaar	Waarschijnlijk wel, het is te vroeg om effecten te zien	Neen, de beleidsactie heeft geen zichtbaar / voelbaar effect gehad
A	☐ In kaart brengen van het probleem van geluidsverstoring		☐	☐	☐
B	☐ Toegangsbeperkingen voor gemotoriseerd verkeer of voor alle recreanten		☐	☐	☐
C	☐ Zo ja op punt A: permanente toegangsbeperking of tijdelijk, bv. enkel in broedseizoen?		☐	☐	☐
D	☐ Sensibilisering door bv. borden langs landwegen		☐	☐	☐
E	☐ Andere:		☐	☐	☐

Opmerkingen / aanvullingen m.b.t. geluidsverstoring:

Andere milieuproblemen door toerisme en recreatie

Zijn er in uw gemeente andere milieuproblemen die het gevolg zijn van toerisme en recreatie? Beschrijf hieronder bondig het milieuprobleem, de oorzaak en of er beleidsacties genomen worden om het probleem op te lossen.

Economische leefbaarheid

Voor een economisch leefbaar toerisme is een zeker minimaal aantal toeristen vereist, zodat de gedane investeringen in toeristische infrastructuur rendabel zijn. Anderzijds heeft een te groot aantal toeristen ook negatieve effecten op de economie, zoals bijvoorbeeld een te eenzijdige concentratie van de gemeentelijke werkgelegenheid in de (conjunctuurgevoelige) toeristische sector.

		Positieve invloed	Eerder positieve invloed	Geen invloed	Eerder negatieve invloed	Negatieve invloed	Weet niet
G14	Hoe zou u de invloed van de toeristische ontwikkelingen op de lokale economie omschrijven?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

G15	Welk lokaal beleid wordt er gevoerd inzake de lokale middenstand?	
G16	Is er een lokaal beleidsplan voor lokale middenstand?	

G17	Baat de gemeente bepaalde toeristische attractiepolen uit?	
G18	Zo ja, welke?	
G19	Indien ja, is dit rendabel?	

Opmerking: naast de hierboven vernoemde aspecten worden gegevens opgevraagd over tewerkstelling, aantal faillissementen, e.d. om een zicht te krijgen op de invloed van toerisme in de gemeente op de economische leefbaarheid.

G20	Neemt de gemeente bepaalde acties om de toeristische ondernemers te stimuleren (vestiging, exploitatie, enzovoort)?	Ja	Neen
	Worden er specifieke steunmaatregelen genomen voor winkels en horeca?	☐	☐
	Worden er subsidies gegeven aan de lokale middenstand?	☐	☐
	Andere		

		Ja	Ja, maar het is nog te vroeg om effecten te zien	Neen
G21	Helpen deze maatregelen om de toeristische ondernemers te stimuleren (minder faillissementen, ...)?	☐	☐	☐

Fysieke / beheersmatige leefbaarheid

De fysieke of beheersmatige draagkracht is het aantal bezoekers dat binnen een bepaalde tijd verwerkt kan worden. Dit wordt bepaald door de capaciteit van de voorzieningen. De zwakste schakel kan bepalend zijn voor het geheel.

Met de onderstaande vragen willen we nagaan wat de capaciteit is van de toeristische infrastructuur in uw gemeente en waar de eventuele knelpunten zitten.

G31	Capaciteit van de infrastructuur voor toerisme en recreatie	Veel te groot	Eerder groot	Precies genoeg	Eerder klein	Veel te klein	Niet van toepassing
A	Overnachtingsplaatsen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
B	Restaurants	☐	☐	☐	☐	☐	☐
C	Cafés	☐	☐	☐	☐	☐	☐
D	Parkeerplaatsen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E	Fietsenstallingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
F	Invalswegen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
G	Fiets- en wandelpaden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
H	Picknickplaatsen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I	Toeristeninfopunt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
J	Capaciteit musea, monumenten e.d.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
K	Openbare toiletten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
L	Openbaar vervoer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
M	Andere:	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Opmerkingen: [].

Kunt u hieronder aangeven waar de ergste knelpunten zitten qua capaciteit van de toeristische infrastructuur in uw gemeente?

Rangnr	Knelpunt
1	
2	
3	

G32	Welke maatregelen neemt de gemeente om deze capaciteitsknelpunten op te lossen?			
	Maatregel	Helpt het?		
		Ja, het effect is reeds zichtbaar / voelbaar	Waarschijnlijk wel, het is te vroeg om effecten te zien	Neen, de beleidsactie heeft geen zichtbaar / voelbaar effect gehad
A	☐ Aanmoedigen (bv. door premies) van ondernemers in de toeristische sector of in de horeca	☐	☐	☐
B	☐ Aanleggen of uitbreiden van wegen	☐	☐	☐
C	☐ Aanleggen of uitbreiden van parkeerplaatsen	☐	☐	☐
D	☐ Aanleggen of uitbreiden van de fietsenstallingen	☐	☐	☐
E	☐ Aanleggen of uitbreiden van wandel- en fietspaden	☐	☐	☐
F	☐ Betere sturing van toeristenstromen door bv. bewegwijzering, infoborden e.d.	☐	☐	☐
G	☐ Betere bereikbaarheid door afstemmen en intensifiëren van openbaar vervoer	☐	☐	☐
H	☐ Andere:	☐	☐	☐

Opmerkingen bij de fysieke / beheersmatige leefbaarheid:

Toeristische beleving

In tegenstelling tot de sociale draagkracht (tolerantie bij de lokale bevolking) gaat het hier om de beleving bij de toeristen: het optimale aantal medetoeristen zonder dat de kwaliteit van de toeristische beleving achteruit gaat. Dit hangt natuurlijk sterk af van het soort toeristische activiteit. Vaak zal het om een maximaal aantal medetoeristen gaan (bv. bij een boswandeling heeft men het liefst rustig), maar te weinig volk kan ook ongunstig zijn (bv. bij restaurantbezoek).

De acties waarnaar hieronder gevraagd wordt, kunnen genomen worden door de gemeente, maar eveneens door de lokale VVV.

		Ja	Nee
G33	Worden er vanuit het lokale beleid inspanningen geleverd om de toeristische beleving te verhogen?	☐	☐
G34	Wordt er voldoende service aangeboden aan de toeristen?	☐	☐
G35	Worden er vanuit de gemeente maatregelen genomen om de klantvriendelijkheid/gastvrijheid te stimuleren?	☐	☐
G36	Wordt de toeristische infrastructuur zo optimaal mogelijk benut en uitgebraat door de gemeente?	☐	☐
G37	Welke maatregelen neemt de gemeente om de toeristische beleving te verhogen?		

Opmerkingen bij het aspect toeristische beleving:

Opmerkingen

Gebruikt u in de gemeente bepaalde indicatoren om de verschillende soorten van leefbaarheid te monitoren?

Zo ja, welke?

Hebt u nog andere opmerkingen over de invloed van toerisme en recreatie op de leefbaarheid in uw gemeente? U kan ze hieronder kwijt.

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Toerisme Vlaanderen en het projectteam bij Resource Analysis

BIJLAGE B VRAGENLIJST VOOR LOKALE INWONERS

Enquête m.b.t. de invloed van toerisme op leefbaarheid in landelijke gemeenten

Als inwoner van een landelijke gemeente met heel wat toeristische troeven komt u vast en zeker wel eens in aanraking met toeristen. In deze vragenlijst willen wij bij u, als inwoner van deze gemeente, peilen wat volgens u de invloed van toerisme is op de leefbaarheid in uw gemeente.

Algemene vragen

B1	Waar woont u? (In het centrum van de gemeente, in een deelgemeente? (welke?))	
----	---	--

B2	Wat is uw leeftijd?	
	<= 25	☐
	25 - 50	☐
	50 +	☐

B3	Wat is uw geslacht?	
	Man	☐
	Vrouw	☐

B4	Wat is uw professionele situatie?	
	Student	☐
	Arbeider	☐
	Bediende	☐
	Zelfstandige	☐
	Niet-professioneel actief	☐
	Gepensioneerd	☐

Vragen over de aanwezigheid van toeristen

B5	Hoe beoordeelt u in het algemeen de aanwezigheid van toeristen in uw gemeente?	
	Er zijn te weinig toeristen, het toerisme zou verder uitgebouwd kunnen worden	☐
	Er zijn precies genoeg toeristen, meer toeristen zouden de gemeente onleefbaar maken	☐
	Er zijn teveel toeristen, de gemeente is onleefbaar geworden door de aanwezigheid van toeristen	☐

B6	Hoe beoordeelt u de toeristische drukte in uw gemeente?	Te druk	Gezellig druk	Heerlijk rustig	Te rustig
A	Tijdens de week	☐	☐	☐	☐
B	Tijdens het weekend	☐	☐	☐	☐
C	Tijdens de vakantieperiode	☐	☐	☐	☐
	In het algemeen	☐	☐	☐	☐

Vragen over het niveau van voorzieningen in de gemeente

Lokale voorzieningen zijn van belang voor de leefbaarheid van een gemeente. De aanwezigheid van winkels, horecazaken, sport- en ontspanningsinfrastructuur en andere openbare diensten en (publieke) gebouwen (musea, kerken, monumenten,...) maakt de gemeente leefbaar en een aangename plek om te wonen. Ook het culturele aanbod (evenementen, voorstellingen, expo, film, feesten, cursussen,...) speelt hierbij een rol.

Lokaal horeca-aanbod

B7	Hoe tevreden bent u over	Zeer tevreden	Eerder tevreden	Eerder niet tevreden	Niet tevreden	Weet niet
	Het lokale horeca-aanbod (aantal, variëteit, prijs/kwaliteit verhouding)	☐	☐	☐	☐	☐

B8	Heeft toerisme een invloed op	Ja	Nee
	het lokale horeca-aanbod?	☐	☐

Indien ja op de vorige vraag:

B9	Welke invloed heeft toerisme op	Positieve invloed	Eerder positieve invloed	Eerder negatieve invloed	Negatieve invloed
	de lokale horeca	☐	☐	☐	☐

B10	Hebt u weet van acties die de gemeente neemt ter ondersteuning van	Ja			Neen	
		een positief effect is reeds zichtbaar/voelbaar	maar het is te vroeg om effecten te zien	maar de actie heeft geen zichtbaar/voelbaar effect gehad	De gemeente doet niets hoewel het nodig is	De gemeente doet niets, het is ook niet nodig
	De lokale horeca	☐	☐	☐	☐	☐

Opmerkingen lokaal aanbod horecagelegenheden:

--

Lokaal winkelaanbod

B11	Hoe tevreden bent u over	Zeer tevreden	Eerder tevreden	Eerder niet tevreden	Niet tevreden	Weet niet
	Het lokale winkelaanbod?	☐	☐	☐	☐	☐

B12	Heeft toerisme een invloed op	Ja	Nee
	Het lokale winkelaanbod?	☐	☐

Indien ja op de vraag 9:

B13	Welke invloed heeft toerisme op	Positieve invloed	Eerder positieve invloed	Eerder negatieve invloed	Negatieve invloed
	Het lokale winkelaanbod	☐	☐	☐	☐

B14	Hebt u weet van acties die de gemeente neemt ter ondersteuning van	Ja,			Neen	
		een positief effect is reeds zichtbaar/voelbaar	maar het is te vroeg om effecten te zien	maar de actie heeft geen zichtbaar/voelbaar effect gehad	De gemeente doet niets hoewel het nodig is	De gemeente doet niets, het is ook niet nodig
	Het lokaal winkelaanbod	☐	☐	☐	☐	☐

Opmerkingen lokaal winkelaanbod:

--

Lokaal cultureel aanbod

B15	Hoe tevreden bent u over	Zeer tevreden	Eerder tevreden	Eerder niet tevreden	Niet tevreden	Weet niet
	Het aanbod aan culturele activiteiten?	☐	☐	☐	☐	☐

B16	Heeft toerisme een invloed op	Ja	Nee
	Het lokale aanbod aan culturele activiteiten?	☐	☐

Indien ja op de vraag 13:

B17	Welke invloed heeft toerisme op	Positieve invloed	Eerder positieve invloed	Eerder negatieve invloed	Negatieve invloed
	het culturele aanbod in de gemeente	☐	☐	☐	☐

B18	Hebt u weet van acties die de gemeente neemt ter ondersteuning van	Ja			Neen	
		een positief effect is reeds zichtbaar/voelbaar	maar het is te vroeg om effecten te zien	maar de actie heeft geen zichtbaar/voelbaar effect gehad	De gemeente doet niets hoewel het nodig is	De gemeente doet niets, het is ook niet nodig
	Het cultureel aanbod	☐	☐	☐	☐	☐

Opmerkingen cultureel aanbod:

--

Economische ontwikkeling

B19	Welke invloed heeft toerisme op	Positieve invloed	Eerder positieve invloed	Geen invloed	Eerder negatieve invloed	Negatieve invloed	Weet niet
	de lokale economie?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vragen over overlast en hinder ten gevolge van toerisme

Leefbaarheid van een gemeente heeft ook te maken met de tolerantiegrenzen van de lokale bevolking voor toerisme. Overlast en hinder ten gevolge van toerisme kan ervoor zorgen dat deze tolerantiegrens overschreden wordt. Bij overlast en hinder ten gevolge van toerisme denken we onder andere aan geluidsoverlast, overmatige drukte, verkeershinder of andere vormen van overbelasting.

B20	Leidt de aanwezigheid van toeristen tot:	Nee, helemaal niet	Ja, op bepaalde tijdstippen	Ja, altijd	Weet niet
A	Een te hoge parkeerdruk	☐	☐	☐	☐
B	Een te hoge verkeersdrukke op lokale wegen	☐	☐	☐	☐
C	Een te hoge geluidsbelasting en verstoring van de landelijke rust	☐	☐	☐	☐
D	Een afname van de verkeersveiligheid	☐	☐	☐	☐
E	Een afname van het sociale veiligheidsgevoel	☐	☐	☐	☐
F	Een verhoogde vervuiling en aanwezigheid van zwerfvuil	☐	☐	☐	☐
G	In het algemeen	☐	☐	☐	☐

B21	Hebt u weet van acties die de gemeente neemt ter ondersteuning van	Ja			Neen	
		een positief effect is reeds zichtbaar/voelbaar	maar het is te vroeg om effecten te zien	maar de actie heeft geen zichtbaar/voelbaar effect gehad	De gemeente doet niets hoewel het nodig is	De gemeente doet niets, het is ook niet nodig
A	De parkeerdruk	☐	☐	☐	☐	☐
B	Verkeersdrukke	☐	☐	☐	☐	☐
C	Geluidsbelasting	☐	☐	☐	☐	☐
D	Zwerfvuil	☐	☐	☐	☐	☐

Vragen over de sfeer en de eigenheid in de gemeente

De aanwezigheid van toeristen en de toeristische sector hebben mogelijk een invloed op de sfeer in de gemeente en het al dan niet bewaren van de eigenheid van de gemeente. Toerisme kan zorgen voor een (on)aangename drukke in de gemeente en een versterking of verlies van de eigenheid van de gemeente. Met eigenheid van de gemeente bedoelen we het eigen karakter van de gemeente, folklore, tradities, monumenten,....

B22	Hoe beoordeelt u de sfeer en de eigenheid van de gemeente?	
	Onze gemeente heeft een eigen karakter en de eigenheid blijft bewaard	☐
	Onze gemeente heeft een eigen karakter, maar de eigenheid en het karakter worden bedreigd	☐
	Onze gemeente heeft geen eigenheid/ heeft zijn eigenheid verloren	☐
	Weet niet	☐

B23	Hoe beoordeelt u de algemene invloed van toeristen op de eigenheid van de gemeente?	
	Toerisme versterkt de eigenheid en het karakter	☐
	Toerisme heeft geen invloed op de eigenheid en het karakter	☐
	Toerisme leidt tot het verlies aan eigenheid in de gemeente	☐
	Weet niet	☐

B24	Hebt u weet van acties die de gemeente neemt ter ondersteuning van	Ja			Neen	
		een positief effect is reeds zichtbaar/voelbaar	maar het is te vroeg om effecten te zien	maar de actie heeft geen zichtbaar/voelbaar effect gehad	De gemeente doet niets hoewel het nodig is	De gemeente doet niets, het is ook niet nodig
A	De afname van toeristische drukte in de gemeente?	☐	☐	☐	☐	☐
B	Het behoud van eigenheid van de gemeente?	☐	☐	☐	☐	☐

Vragen over de interactie met de toeristen

B25	In welke mate heeft u contact met de toeristen?	
A	Ik heb vaak contact met toeristen	☐
B	Ik heb sporadisch contact met toeristen	☐
C	Ik heb nooit contact met toeristen	☐

Indien u A of B (vaak of sporadisch contact) hebt geantwoord op vraag 19, heeft, vul dan volgende vraag in:

B26	Hoe beoordeelt u de aard van het contact met de toeristen?	
A	Negatief, toeristen zijn een bron van conflicten	☐
B	Eerder negatief	☐
C	Eerder positief	☐
D	Positief, toeristen versterken mijn leefwereld	☐

B27	Hebt u weet van acties die de gemeente neemt ter bevordering van	Ja			Neen	
		een positief effect is reeds zichtbaar/voelbaar	maar het is te vroeg om effecten te zien	maar de actie heeft geen zichtbaar/voelbaar effect gehad	De gemeente doet niets hoewel het nodig is	De gemeente doet niets, het is ook niet nodig
	De positieve interactie met de toeristen.	☐	☐	☐	☐	☐

Slotvraag over de algemene invloed van toerisme op leefbaarheid

Tot slot willen we u vragen op basis van alle voorgaande aspecten een eindoordeel te vormen over de invloed van toerisme op de leefbaarheid van de gemeente. Hierbij nemen we volgende aspecten in beschouwing:

- de invloed van de toeristen op het niveau van voorzieningen in de gemeente (horeca, winkels, cultuur en economie),
- de overlast en hinder ten gevolge van toerisme,
- de invloed van de toeristen op de sfeer en de eigenheid in de gemeente en
- de mogelijkheden voor interactie met de toeristen.

B28		Positieve invloed	Eerder positieve invloed	Geen invloed	Eerder negatieve invloed	Negatieve invloed	Weet niet
	In hoeverre heeft de aanwezigheid van toerisme een invloed op de leefbaarheid in uw gemeente?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Opmerkingen

Hebt u nog andere opmerkingen over de invloed van toerisme en recreatie op de leefbaarheid in uw gemeente? U kan ze hieronder kwijt.

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Toerisme Vlaanderen en het projectteam bij Resource Analysis

BIJLAGE C VRAGENLIJST VOOR TOERISTEN

Enquête: invloed van toerisme op leefbaarheid in landelijke gemeenten

Als toerist in een landelijke gemeente met heel wat toeristische troeven komt u in aanraking met het lokale aanbod aan (toeristische) voorzieningen en met de lokale bevolking. In deze vragenlijst willen wij bij u, als toerist, peilen naar uw tevredenheid over uw toeristische beleving hier in de gemeente.

Algemene vragen

Tijdstip van bezoek aan de gemeente?	
Dag en datum van aankomst	
Dag en datum van vertrek	

Verblijfsduur in de gemeente?	
Halve dag	
Dag	
Weekend	
Meerdaags verblijf	

Welke activiteiten oefent u uit tijdens uw verblijf in de gemeente?	
Wandelen	
Fietsen	
Mountainbiken	
Paardrijden	
Gemotoriseerde recreatie: off-road 4x4, motor, quad, rally	
Bezoeken van een toeristische attractie	
Restaurant- of cafébezoek	
Winkelen	
Andere:	

Enquête: invloed van toerisme op leefbaarheid in landelijke gemeenten

Als toerist in een landelijke gemeente met heel wat toeristische troeven komt u in aanraking met het lokale aanbod aan (toeristische) voorzieningen en met de lokale bevolking. In deze vragenlijst willen wij bij u, als toerist, peilen naar uw tevredenheid over uw toeristische beleving hier in de gemeente.

Algemene vragen

Tijdstip van bezoek aan de gemeente?	
Dag en datum van aankomst	
Dag en datum van vertrek	

Verblijfsduur in de gemeente?	
Halve dag	
Dag	
Weekend	
Meerdaags verblijf	

Welke activiteiten oefent u uit tijdens uw verblijf in de gemeente?	
Wandelen	
Fietsen	
Mountainbiken	
Paardrijden	
Gemotoriseerde recreatie: off-road 4x4, motor, quad, rally	
Bezoeken van een toeristische attractie	
Restaurant- of cafébezoek	
Winkelen	
Andere:	

Oefent u de activiteiten individueel (of met uw gezin) of in groep (met vereniging, door deelname aan een evenement,...) uit?	
Individueel of met uw gezin	
In groep	

Vragen over het de kwaliteit en de capaciteit van de toeristische voorzieningen en faciliteiten in de gemeente

Toeristisch-recreatieve voorzieningen zijn van belang voor de toeristische beleving van een gemeente. De aanwezigheid van winkels, horecazaken, sport- en ontspanningsinfrastructuur en (publieke) gebouwen (musea, kerken, monumenten,...) maakt de gemeente voor veel mensen aantrekkelijk en een aangename plek om te bezoeken. Ook het culturele aanbod (evenementen, voorstellingen, expo, film, feesten, cursussen,...) speelt hierbij een rol. De toeristische beleving wordt bepaald door de capaciteit en de kwaliteit van de toeristische voorzieningen. Met de onderstaande vragen willen we nagaan wat de capaciteit en de kwaliteit is van de toeristische infrastructuur in de gemeente en waar zich eventuele knelpunten voordoen.

T1	Heeft u gebruik gemaakt van het toeristisch infopunt (VVV, bezoekerscentrum, toeristinfo,...)?	Ja	Nee
		☐	☐

Indien nee op vraag 1:

T2	Indien nee, wat is hier de reden voor?

Indien ja op vraag 1:

T3	Hoe tevreden bent u over de onthaalservice van de gemeente (VVV, toeristeninfopunt, bezoekerscentrum gemeente, ...)?	Zeerv tevreden	Eerder tevreden	Eerder niet tevreden	Niet tevreden
A	Het onthaal en de service van het toeristisch infopunt	☐	☐	☐	☐
B	De ligging van (het) toeristische infopunt(en)	☐	☐	☐	☐
C	De openingsuren en dagen van het toeristisch infopunt	☐	☐	☐	☐
D	De beschikbare informatie in brochures en de digitale informatie	☐	☐	☐	☐
E	Algemeen oordeel over de toeristische onthaalinfrastructuur	☐	☐	☐	☐

T6	Hoe beoordeelt u de prijs/kwaliteit verhouding van het toeristisch aanbod?	
	Uitstekend	☐
	Eerder goed	☐
	Eerder slecht	☐
	Zeer slecht	☐

Beleving van overlast en hinder

Met deze vraag willen we peilen naar uw ervaring met betrekking tot overlast en hinder. Hierbij denken we onder andere aan geluidsoverlast, overmatige drukte, verkeershinder of andere vormen van overbelasting.

T7	Ondervindt u hinder met betrekking tot	Ja, zeer veel	Ja, in beperkte mate	Neen	Niet van toepassing
A	De parkeerdrukke	☐	☐	☐	☐
B	De verkeersdrukke op de lokale wegen	☐	☐	☐	☐
C	Geluidsoverlast	☐	☐	☐	☐
D	De lokale verkeersveiligheid	☐	☐	☐	☐
E	Het sociale veiligheidsgevoel	☐	☐	☐	☐
F	De properheid en netheid van het openbaar domein	☐	☐	☐	☐
G	Ergert u zich aan de ondervonden hinder (zie hierboven)?	☐	☐	☐	☐

Sfeer in de gemeente

De aanwezige sfeer in de zin van het algemene druktegevoel, heeft een invloed op de toeristische beleving tijdens een bezoek aan de gemeente. Het is immers erg belangrijk voor de kwaliteit van de toeristische beleving.

T8		Te druk	Gezellig druk	Heerlijk rustig	Te rustig
	Hoe beoordeelt u de toeristische drukke in de gemeente tijdens uw verblijf?	☐	☐	☐	☐

Interactie en contacten

Interactie en sociale contacten zijn erg belangrijk tijdens het bezoeken van een gemeente. Enerzijds zijn er de contacten met de lokale bevolking (inclusief handelaars, bedienden,...), anderzijds zijn er contacten met andere toeristen en recreanten.

T9	Hoe tevreden bent u over de contacten en interactie (vriendelijkheid, gemak om contact te leggen, diversiteit van contacten) met	Zeervrededen	Eerder tevreden	Eerder niet tevreden	Niet tevreden	Niet van toepassing
	De lokale bevolking?	☐	☐	☐	☐	☐

Algemene beoordeling van de toeristische beleving

Tot slot willen we graag te weten komen hoe u uw verblijf in de gemeente beoordeelt. Deze beoordeling kan gebeuren op basis van de voorgaande punten, met name:

- de kwaliteit en de capaciteit van de toeristisch recreatieve voorzieningen
- de ervaren overlast in hinder
- de sfeer in de gemeente, meer bepaald de toeristische drukte
- de contacten en interactie met de lokale bevolking

T10		Zeervrededen	Eerder tevreden	Eerder niet tevreden	Niet tevreden
	Hoe tevreden bent u over uw verblijf in de gemeente in het algemeen?	☐	☐	☐	☐

Opmerkingen

Hebt u nog andere opmerkingen over uw toeristische beleving in de gemeente? U kan ze hieronder kwijt.

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Toerisme Vlaanderen en het projectteam bij Resource Analysis

BIJLAGE D VRAGENLIJST VOOR TOERISTISCHE ONDERNEMERS

Enquête m.b.t. invloed van toerisme op leefbaarheid in landelijke gemeenten

Voor de leefbaarheid van toeristische ondernemers in een landelijke gemeente is een zeker minimaal aantal toeristen vereist, zodat de gedane investeringen in toeristische infrastructuur rendabel zijn. Anderzijds heeft een te groot aantal toeristen ook negatieve effecten op de economie, zoals bijvoorbeeld een te eenzijdige concentratie van de gemeentelijke werkgelegenheid in de (conjunctuurgevoelige) toeristische sector. In deze vragenlijst peilen we naar de mening van de toeristische uitbaters met betrekking tot zijn eigen onderneming en de algemene invloed van toerisme op de economische leefbaarheid van de gemeente.

	Algemene vragen over uw onderneming:	
T1	Is het aantal toeristen in de omgeving groot genoeg voor u om een economisch leefbaar bedrijf op te zetten?	
T2	Enkel in te vullen voor overnachtingplaatsen: Wat is de gemiddelde bezettingsgraad van uw gelegenheid (jaarrond)	
T3	Wat is het aandeel toeristen in uw gelegenheid?	

		Positieve invloed	Eerder positieve invloed	Geen invloed	Eerder negatieve invloed	Negatieve invloed	Weet niet
T4	Hoe zou u de invloed van de toeristische ontwikkelingen op de lokale economie omschrijven?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hebt u weet van acties die de gemeente neemt om de toeristische ondernemers te stimuleren (vestiging, exploitatie, enzovoort)? En helpen deze maatregelen om de toeristische ondernemers te stimuleren (minder faillissementen, ...)?

T5	Hebt u weet van acties die de gemeente neemt ter ondersteuning van	Ja,			Neen	
		een positief effect is reeds zichtbaar/voelbaar	maar het is te vroeg om effecten te zien	maar de actie heeft geen zichtbaar/voelbaar effect gehad	De gemeente doet niets hoewel het nodig is	De gemeente doet niets, het is ook niet nodig
	De lokale horeca	☐	☐	☐	☐	☐
	De lokale hoteluitbaters (incl. bed and breakfast en andere overnachtingsmogelijkheden)	☐	☐	☐	☐	☐
	Het lokaal winkelaanbod	☐	☐	☐	☐	☐
	Andere	☐	☐	☐	☐	☐

T6	Worden de toeristische ondernemers betrokken bij acties die door de gemeente worden ondernomen (vb. Toeristische masterplannen, organiseren van toeristische evenementen, herinrichten centrum, ...).	
-----------	--	--

Opmerkingen

Hebt u nog andere opmerkingen over de invloed van toerisme en recreatie op de leefbaarheid in uw gemeente? U kan ze hieronder kwijt.

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Toerisme Vlaanderen en het projectteam bij Resource Analysis